

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کمیسیون صنایع و معادن
اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران

رقابت پذیری اقتصاد ایران

۱۲ آذرماه ۱۴۰۱

حجت میرزایی

نکات محوری این گفتار

- رقابت پذیری یک شاخص بسیار کارآمد برای ارزیابی عملکرد گذشته و پیش بینی روند آینده توسعه کشورهاست.
- تحول اقتصادی و توسعه نیازمند انباشت دانایی است
- نظام انگیزشی در بستری از رقابت، تعیین کننده انتخاب های افراد و جامعه اند.
- انباشت دانایی به عنوان موتور اصلی تحول به شدت وابسته به نوآوری و خلاقیت است.
- نوآوری و خلاقیت و انباشت دانایی در گرو انباشت سرمایه اجتماعی، کاهش نااطمینانی و دستیابی به نظم پایدار است.
- توسعه و تحول اقتصادی و رقابت پذیری بیش و پیش از هر چیزی نیازمند بهبود حکمرانی اقتصادی است.

صنایع پیشرو کدامند؟

❖ موج های جدید نوآوری (شومپیتر)

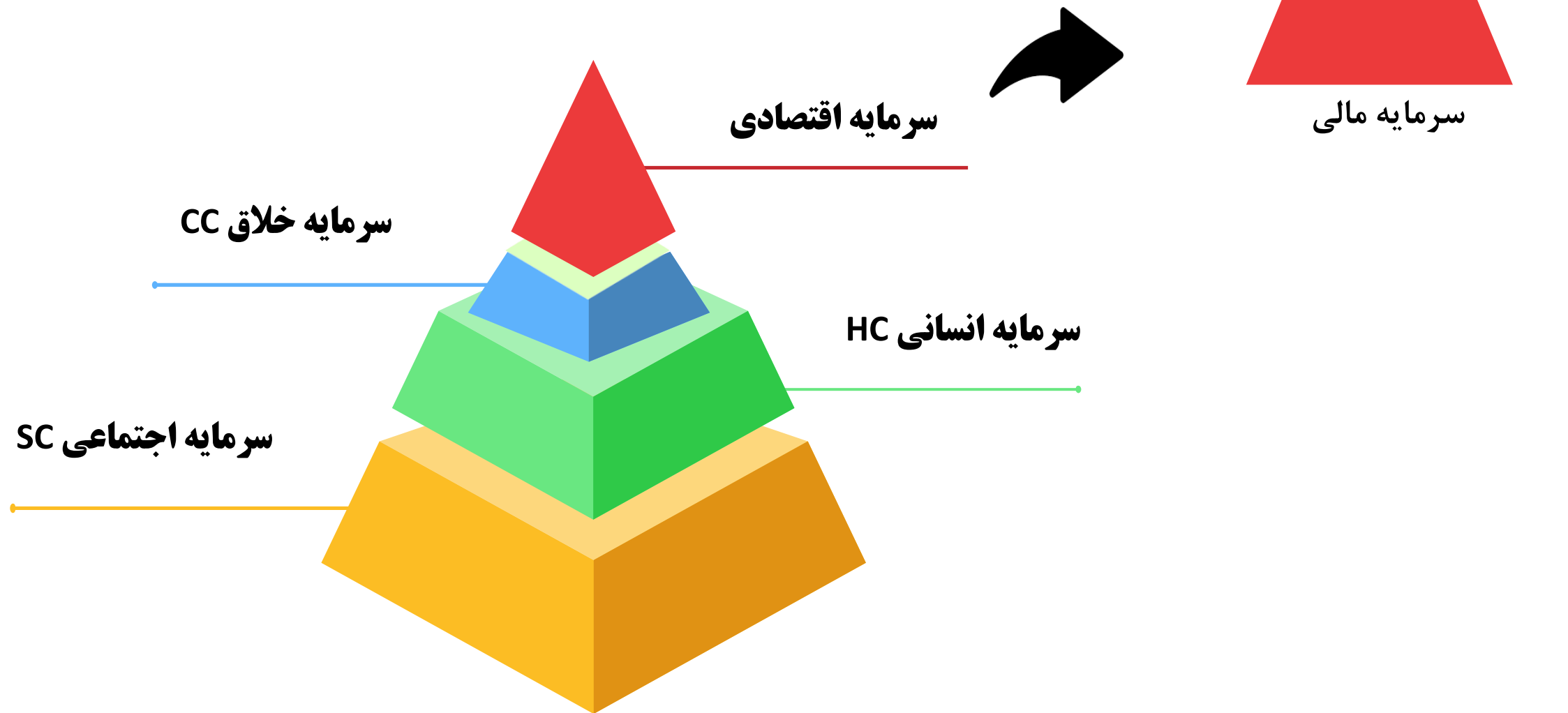
❖ صنایع پیشران تاریخی (روستو)

❖ صنایع دارای پیوندهای قدرتمند پسین و پیشین (هیرشمن)

❖ صنایع انقلابی (گری هامل)

❖ صنایع رقابت پذیر (مایکل پورتر)

سطوح مختلف سرمایه

تحول اقتصادی محصول تغییرات
است و نظریه کامل تحول اقتصادی
شامل سه بخش می شود.

تغییر در کمیت و کیفیت موجودات انسانی ●

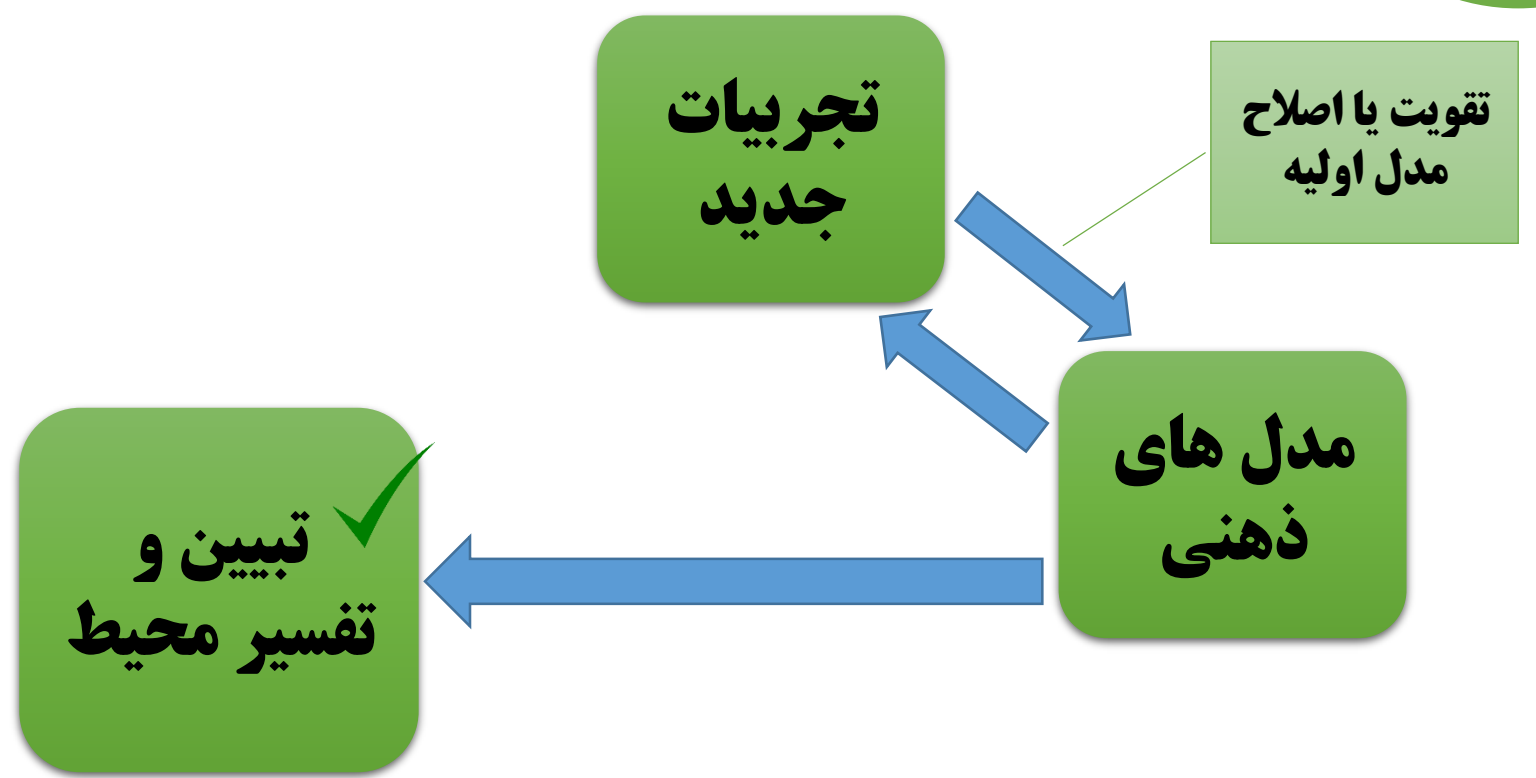
تغییر در ذخیره دانایی بشر به ویژه دانشی که درباره کنترل طبیعت به وسیله انسان وجود دارد ●

تغییر در قالب‌های نهادی که ساختارهای انگیزشی جامعه را تعریف می کند ●

فرایند یادگیری انسان

ژنتیک

تجربیات افراد - تجربیات برگرفته از محیط فیزیکی و محیط زبانی، اجتماعی / فرهنگی

فهم فرایند تحول اقتصادی

تعریف بازی اقتصادی و سیاسی

تعیین افراد تصمیم گیرنده

تعریف ساختار رسمی انگیزه و ضد انگیزه

چارچوب ها

ساختار نهادی رسمی جامعه، متشکل از چارچوب قانونی است که افراد جامعه در سطح وسیعی به آن باور دارند. به عبارت دیگر، ساختاری است که شیوه بازی اقتصادی و سیاسی پیش رو را تعیین می کند.

پنج گزاره درباره تغییر نهادی:

تعامل پیوسته میان نهادها و سازمان ها در شرایط اقتصادی کمیابی و بنابراین رقابت، کلید تحول نهادی است.

رقابت، سازمان ها را وادار می کند که برای بقا، پیوسته در زمینه مهارت ها و دانش، سرمایه گذاری کنند.

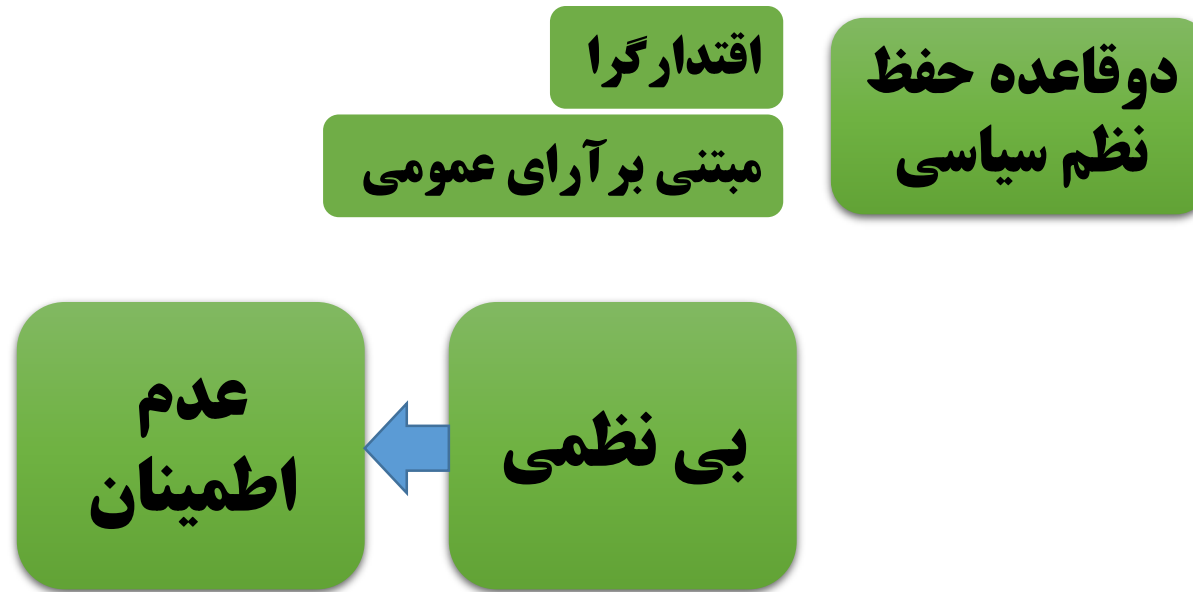
چارچوب نهادی انگیزش هایی را به وجود می آورد که انواع مهارت ها و دانشی را دیکته می کنند که حداکثر پاداش را داشته باشند.

ادراکات، برگرفته از ساختارهای ذهنی بازیگران هستند.

صرفه های اقتصادی ناشی از قلمرو، مکمل ها و صرفه های خارجی ماتریس نهادی موجب می شود تحول نهادی، شدیداً فزاینده و وابسته به مسیر شود.

● نظم، شرطی ضروری (اما نه کافی) برای رشد اقتصادی بلند مدت است.

● نظم، شرطی لازم برای برقراری و حفظ مجموعه متنوعی از شرایط زیربنایی آزادی شخصی و دارایی است.

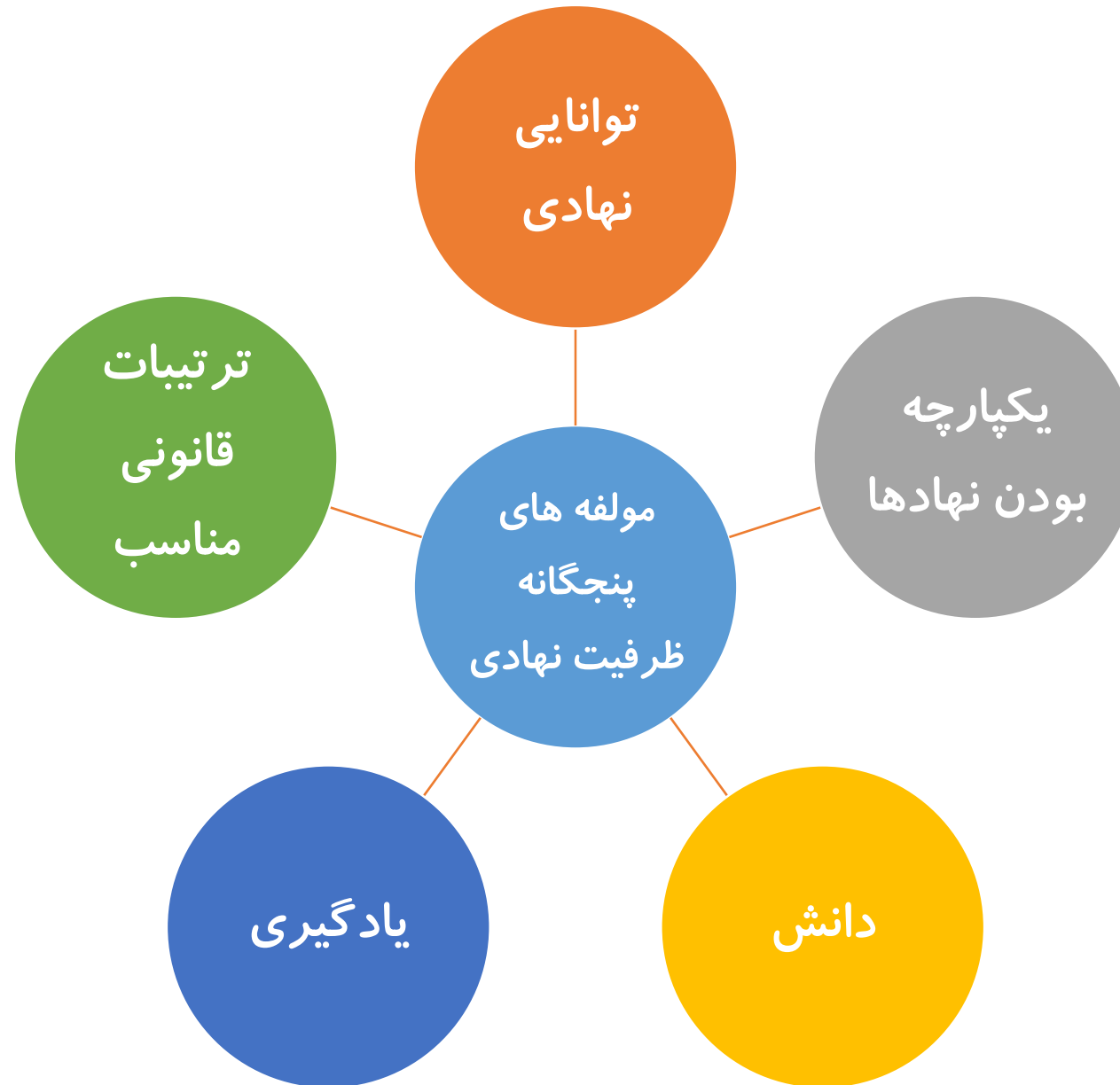
فهم فرایند تحول اقتصادی

● دلالت های تغییرات بی دلیل با توجه به تاثیرات آنها بر سه منبع اساسی تغییر یعنی جمعیت، ذخیره دانش، نهادها و تعامل جدید در میان آنها درک شده باشد.

● این دانش جدید در نظام باور کسانی که در جایگاه اصلاح ماتریس نهادی هستند، پذیرفته شده باشد.

● قواعد رسمی، محدودیت های غیررسمی و ویژگی های اجرایی آنها باید به طور مناسب تغییر یابد و تغییرات مطلوب در عملکرد جامعه ایجاد شود.

اقتصاددانان نئوکلاسیک عموماً متوجه شده اند که نهادها مهم هستند و حقوق مالکیت و حاکمیت قانون، شرایط ضروری و بنیانی برای یک اقتصاد موفق است. این امر نشان دهنده پیشرفت بزرگی در ادراکات و باورهای آنها است.

۵ بعد اصلی ظرفیت:

محیط عمل

محتوای نهادی بخش عمومی

شبکه وظایف

سازمان

منابع انسانی

ظرفیت سازی:

ظرفیت سازی: تقویت توانایی های سازمان ها و اجتماعات محلی و منطقه ای

ظرفیت سازی نهادی: به تحرک واداشتن تغییر نهادی

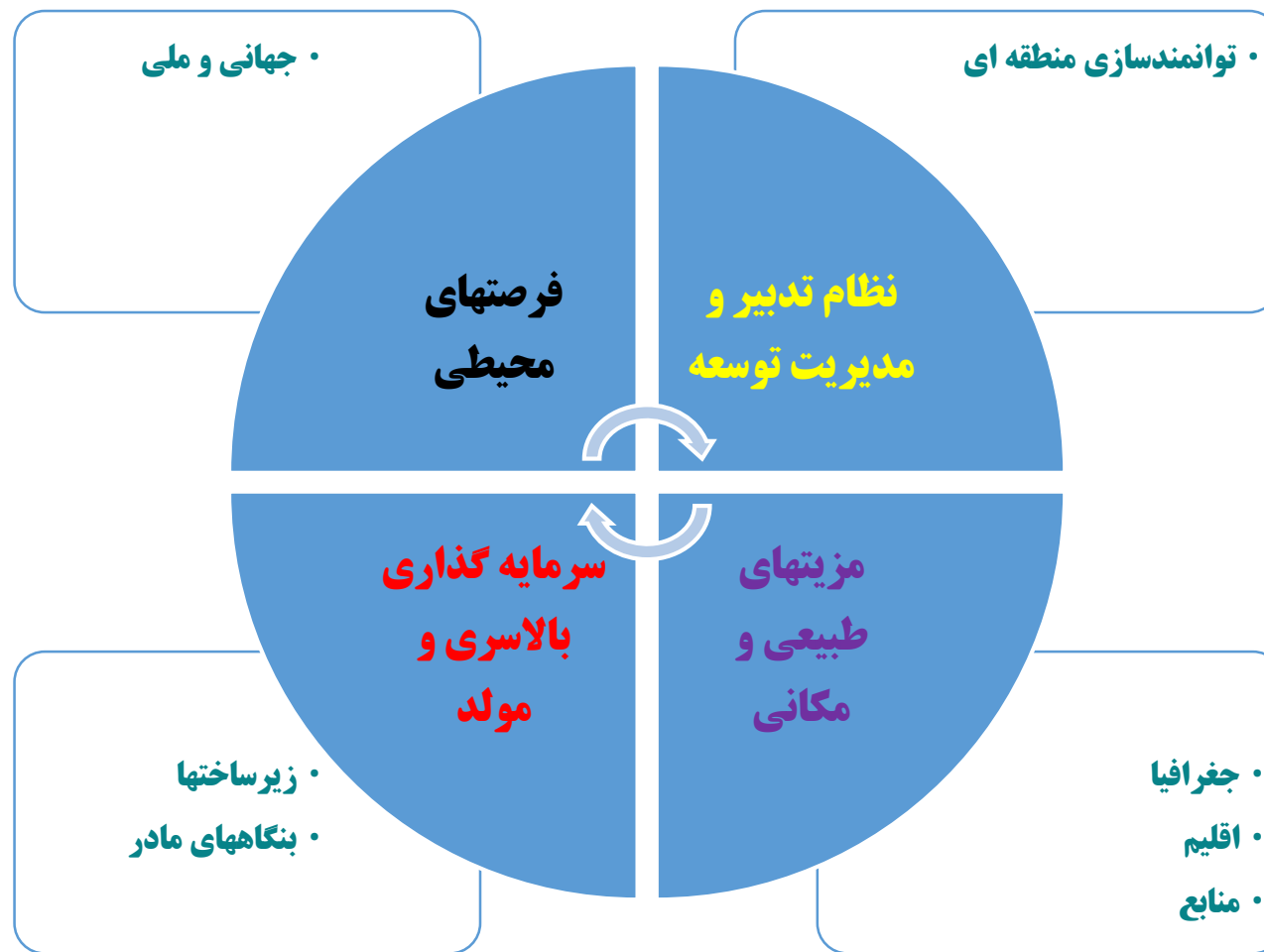
ظرفیت سازی نهادی در سه حوزه:

❖ **توسعه منابع انسانی**

❖ **توسعه و تقویت درون سازمانی و بین سازمانی**

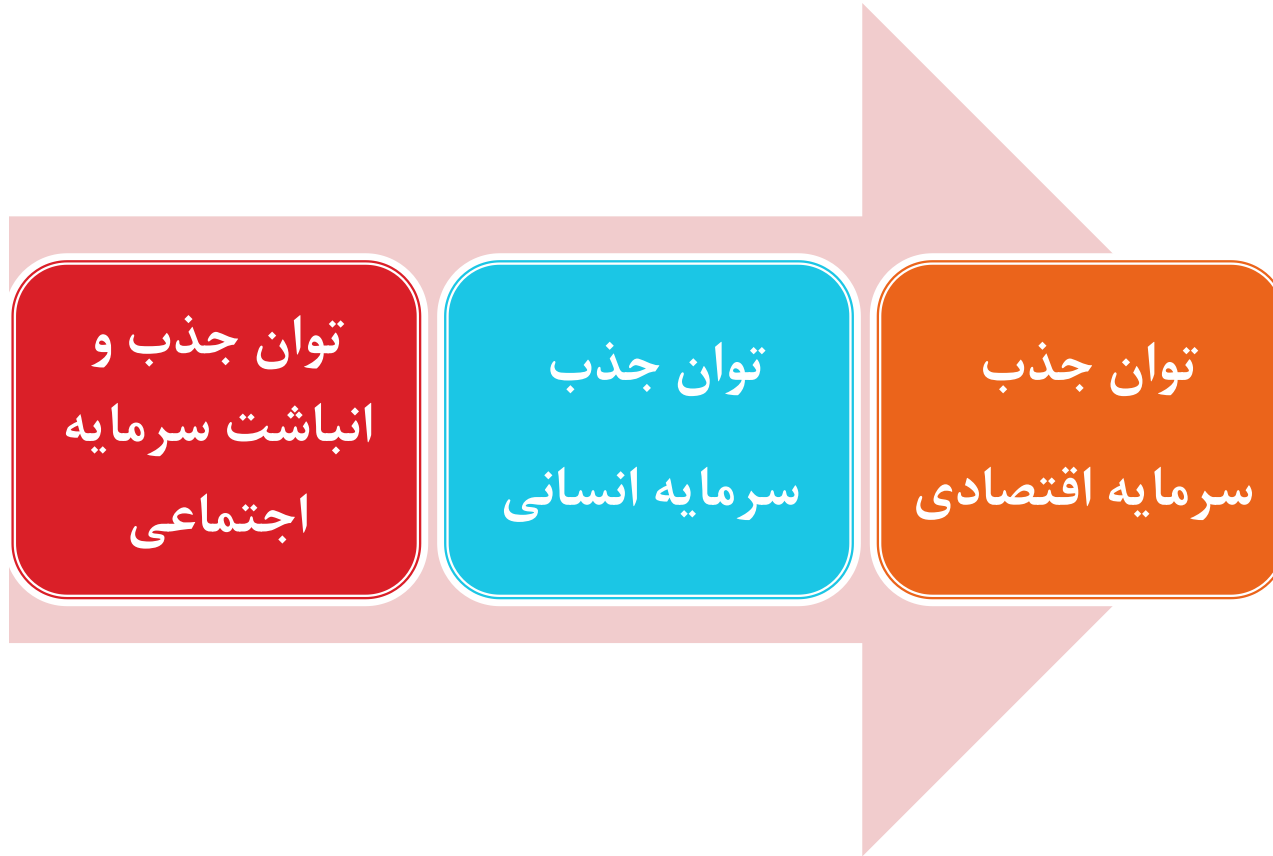
❖ **اصلاح و بهبود نهادی**

عوامل چهارگانه سرنوشت ساز

رقابت پذیری ملی

● توان رقابت پذیری بالاتر در سطح ملی و منطقه ای

▶ رقابت پذیری یک منطقه میتواند موقعیت رقابتی آن را در بازار ملی و جهانی بین سایر مناطق مشابه از نظر توسعه ارتقاء دهد

رقابت پذیری ملی

توانایی جذب و تقویت جریان اطلاعات، فناوری، سرمایه، فرهنگ، مردم و سازمان‌ها

ایجاد محیطی مناسب برای جذب و توسعه کسب و کارهای جدید

توانایی تولید و بازاریابی مجموعه‌ای از محصولات (کالاها و خدمات)

اهمیت افزایش منابع سرمایه، کنترل بازارها و رفاه اجتماعی

تعیین‌کننده‌های اصلی و پویایی‌های چشم‌انداز بلندمدت یک کشور

«دارایی‌ها»ی محیط کسب و کار ملی بهتر

«توانایی ایجاد یک محیط جذاب برای ارتقای و استانداردها و کیفیت زندگی و رفاه شهروندان»

تفاوت رقابت پذیری در دو سطح خرد و کلان

- ۱- مناطق به همان شکلی که بنگاه ها رقابت میکنند، با هم رقابت نمی کنند، آنها از دور تجارت خارج نمی شوند. یعنی آنگونه که در رقابت بین بنگاه ها ضعف یک بنگاه سبب حذف آن از دور رقابت و تجارت و از بین رفتن آن می شود، در رقابت بین مناطق، ضعف کشورها سبب خروج از رقابت های اقتصادی نخواهد شد اما موقعیت آنها را تضعیف می کند.
- ۲- اگرچه موفقیت یک بنگاه به معنی شکست بنگاه دیگر است، اما در سطح کلان، موفقیت یک منطقه ممکن است به معنای خلق فرصتی برای منطقه دیگر باشد، یعنی رقابت اقتصادی یک بازی با حاصل جمع صفر نیست.

دیدگاه‌هایی پیرامون رقابت پذیری

۱- رقابت پذیری یک پدیده کلان اقتصادی و ناشی از عواملی چون نرخ ارز، نرخ بهره و کسری بودجه کشورها

۲- رقابت‌پذیری حاصل وفور نیروی کار و ارزان بودن دستمزدها در کشور

۳- رقابت‌پذیری تابعی از غنای کشورها از نظر برخورداری از منابع طبیعی

۴- رقابت‌پذیری به شدت تحت تأثیر سیاست‌های دولت . این دیدگاه‌ها هدفگذاری، حمایت و تشویق صادرات و سوبسیدهای دولتی را عامل اساسی در موفقیت بین‌المللی کشورها در صنعتی خاص می‌دانند.

۵- رقابت‌پذیری ناشی از تفاوت در دیدگاه و عملکرد مدیران در فعالیتهای اقتصادی از جمله دیدگاه آنها به چگونگی رابطه کارگر و کارفرما

رقابت‌پذیری از دیدگاه پورتر

▶ رقابت‌پذیری از منظر اقتصادی:

▶ بهره‌وری و چگونگی استفاده یک سازمان یا یک ملت

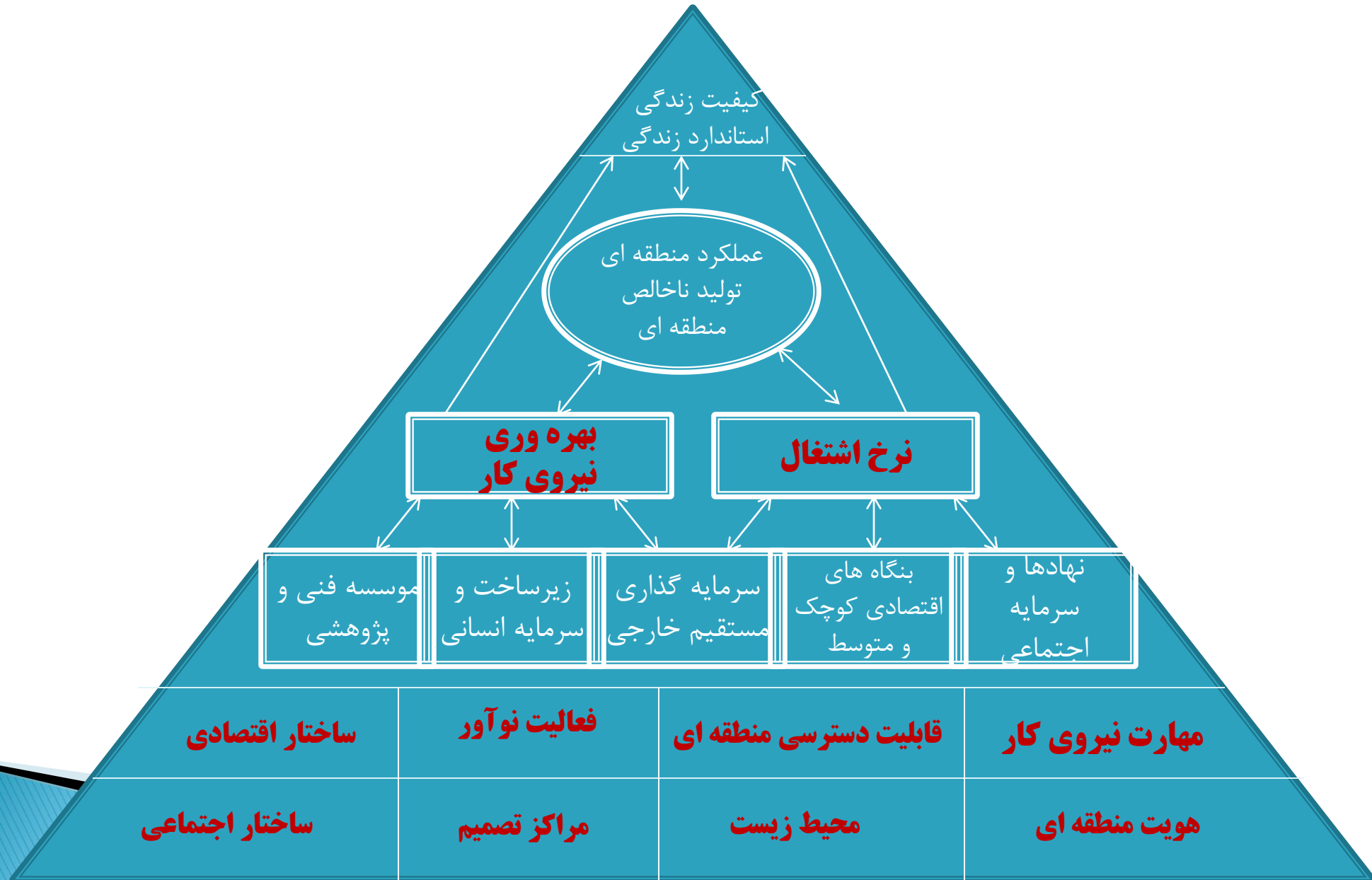
▶ از منابع انسانی، سرمایه و منابع طبیعی خود است

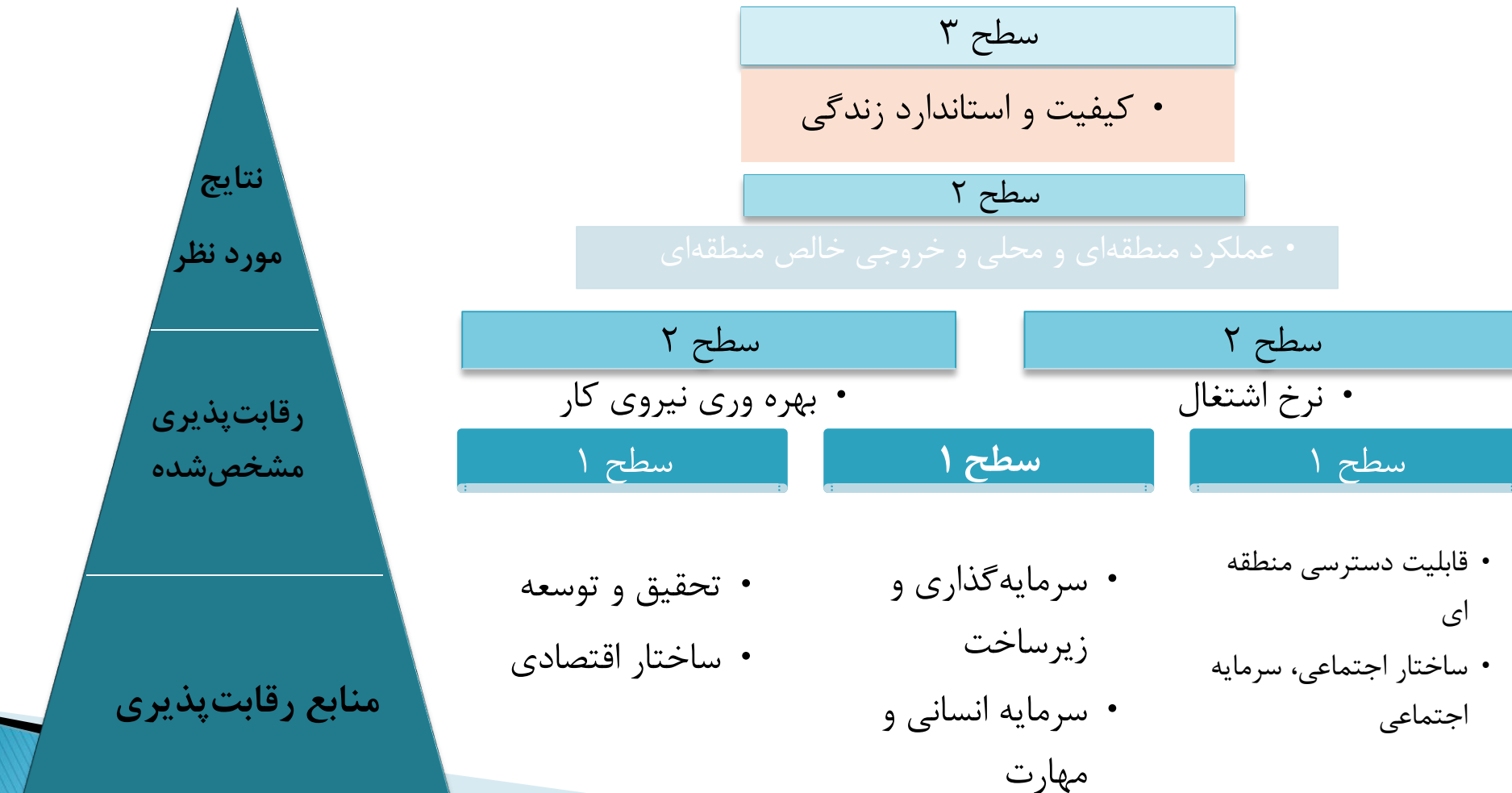
مدل هرمی رقابت پذیری

مدل هرمی سه سطح از عواملی را که بر رقابت پذیری اثرگذار بوده و با هم در کنش متقابل هستند را دربر می گیرد. این مدل، ساختاری منطقی را بر اساس رقابت پذیری منطقه ای نشان می دهد که برای توسعه بلند مدت عوامل اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی در چارچوب سازمان فضایی سکونت ضروری است. در این مدل رقابت پذیری می توان سه سطح از برنامه ریزی توسعه منطقه ای و مشخصه های مختلف تأثیرگذار بر آن را تمیز داد

مدل هرمی رقابت پذیری منطقه‌ای

مدل هرمی رقابت پذیری محلی و منطقه‌ای

مدل کلاه رقابت پذیری اقتصادی

مدل کلاه رقابت پذیری :

کریستالیا از کمبریج، متمرکز کردن تعدادی از عناصر کلیدی در رقابت پذیری ملی

لایه های تشکیل دهنده کلاه

بازده ها

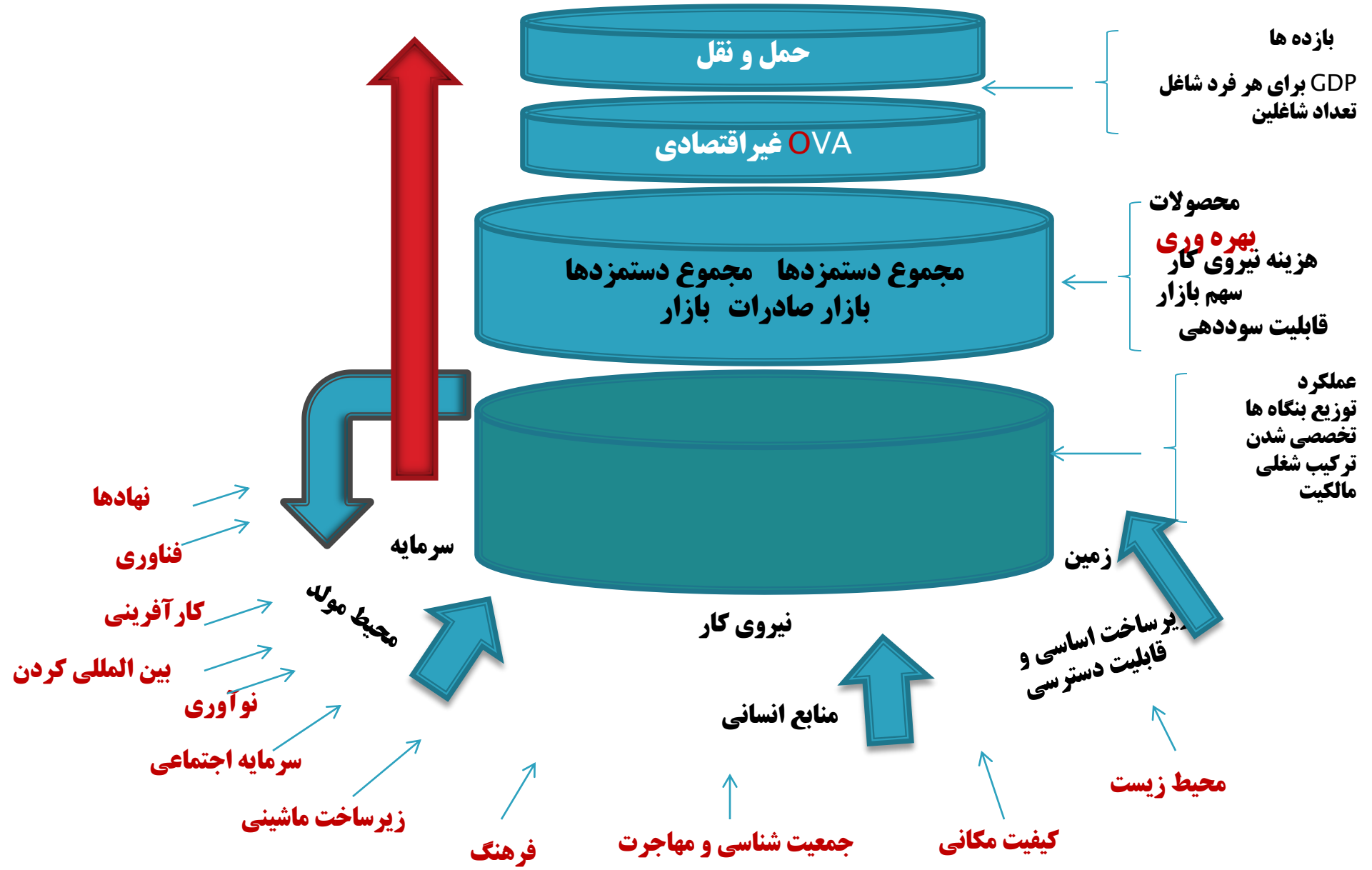
محصولات

تعیین کننده های
رقابت پذیری

عملکردها

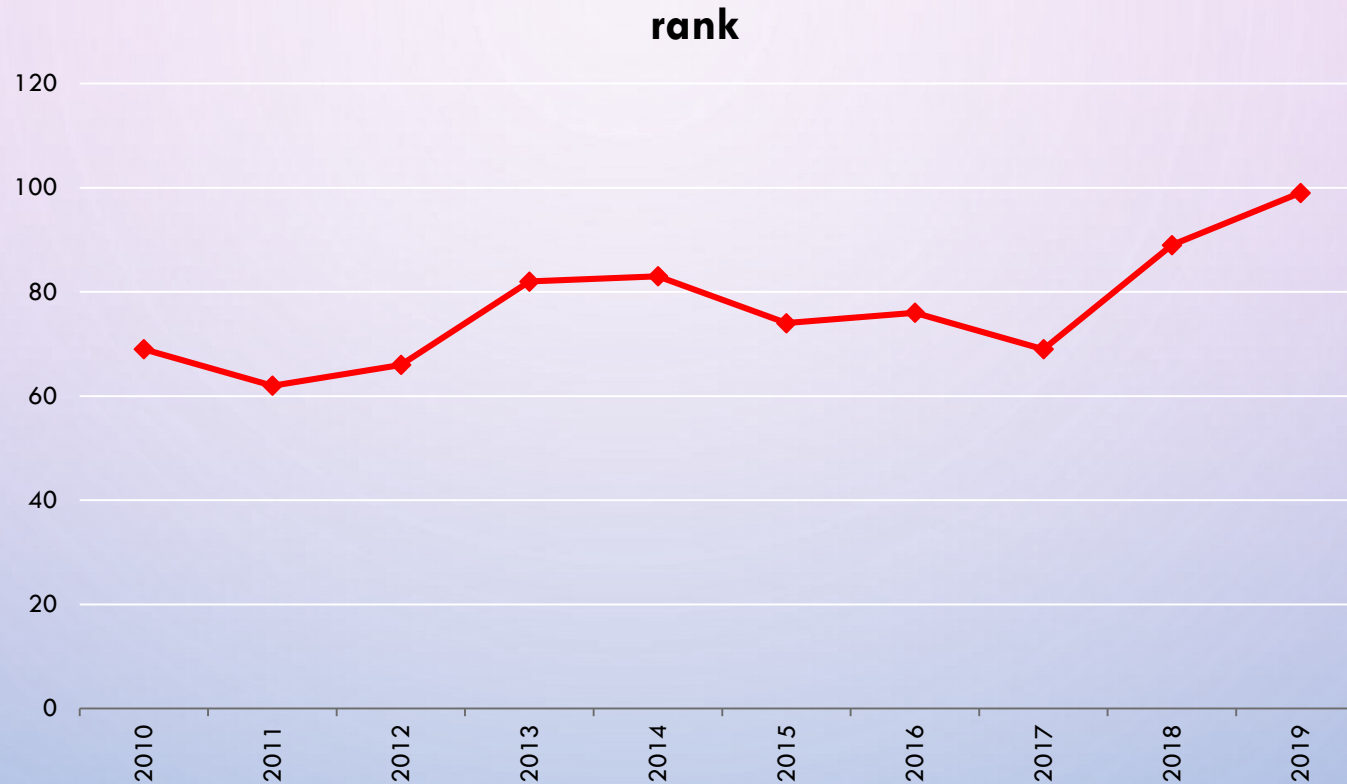
► سه مفهوم اساسی در رقابت پذیری (خلاصه مطالب ذکر شده)

Global Competitiveness Index

وضعیت ایران در شاخص رقابت پذیری جهان

با توجه به متفاوت بودن نحوه محاسبه شاخص های رقابت پذیری جهانی در سال ۲۰۱۸ نسبت به سال های قبل امکان مقایسه امتیازهای آن با سال های قبل وجود ندارد.

شاخص های رقابت پذیری

Global Competitiveness Index 2019

وضعیت ایران در ۱۲ رکن رقابت پذیری جهان

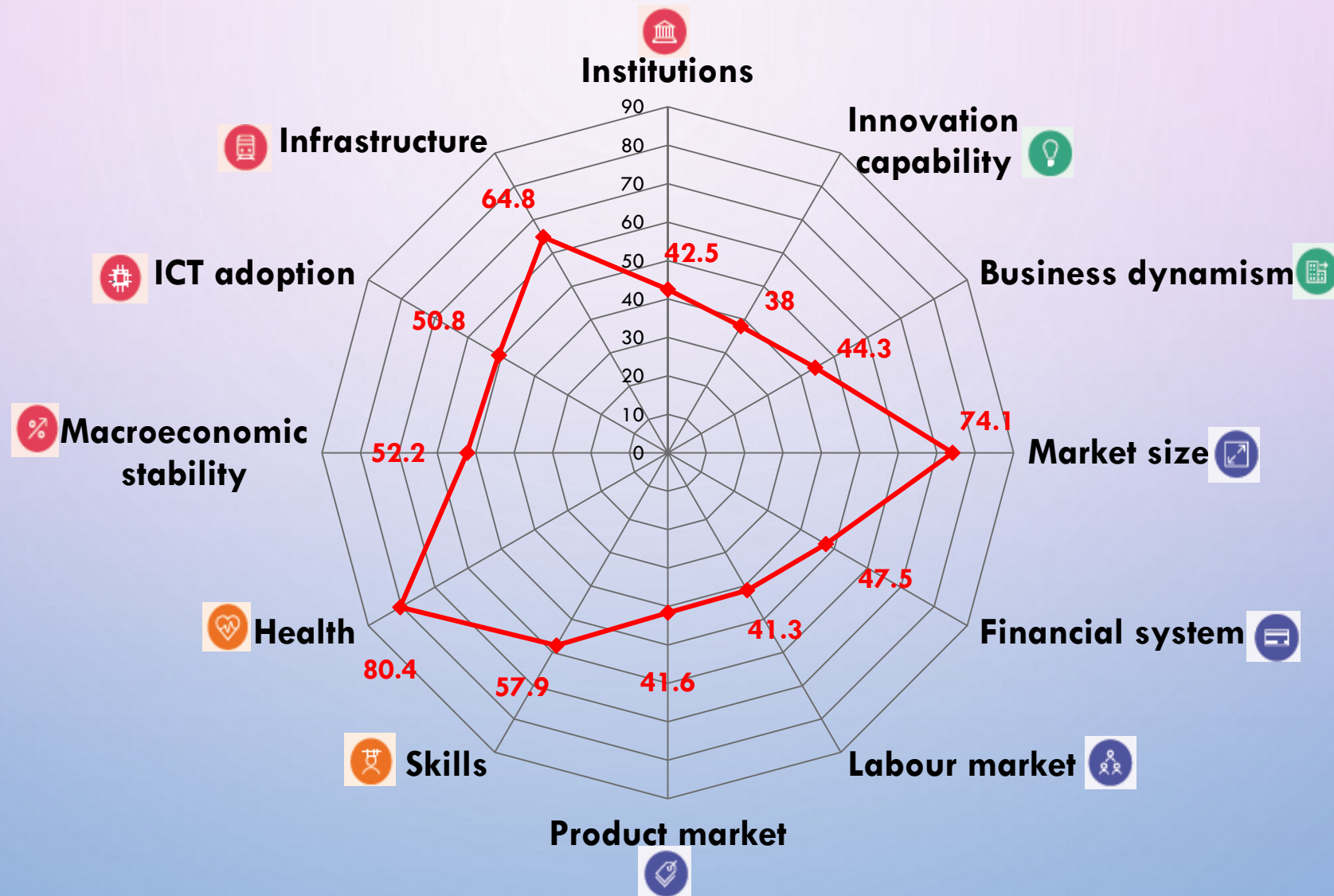
Iran

RANKED **99TH** OF 141

	Score	Rank
Institutions	42.5	120
Infrastructure	64.8	80
ICT adoption	50.8	84
Macroeconomic stability	52.2	134
Health	80.4	72
Skills	57.9	92
Product market	41.6	133
Labour market	41.3	140
Financial system	47.5	123
Market size	74.1	21
Business dynamism	44.3	132
Innovation capability	38	71

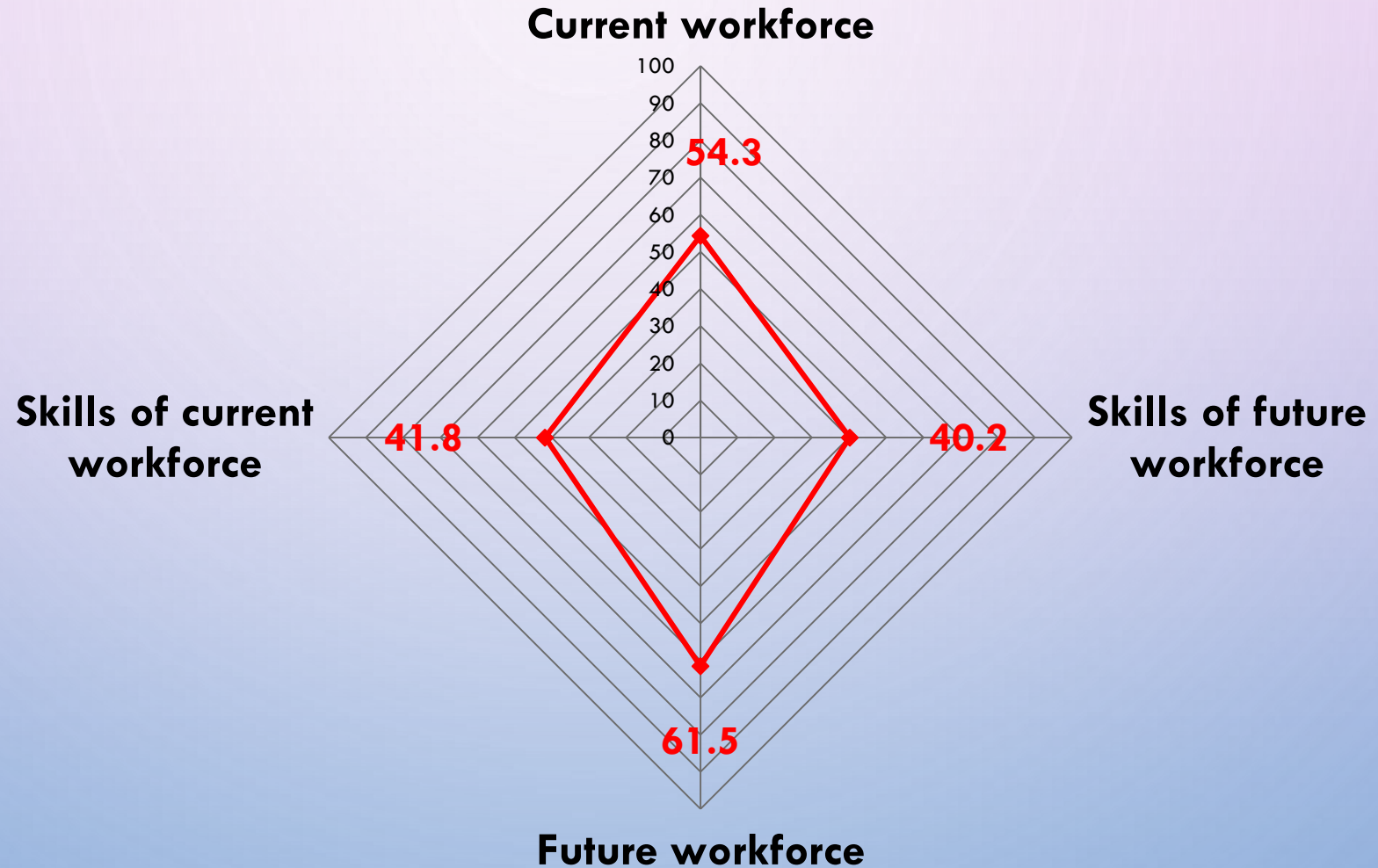
Global Competitiveness Index 2019

وضعیت ایران در ۱۲ رکن رقابت پذیری جهان

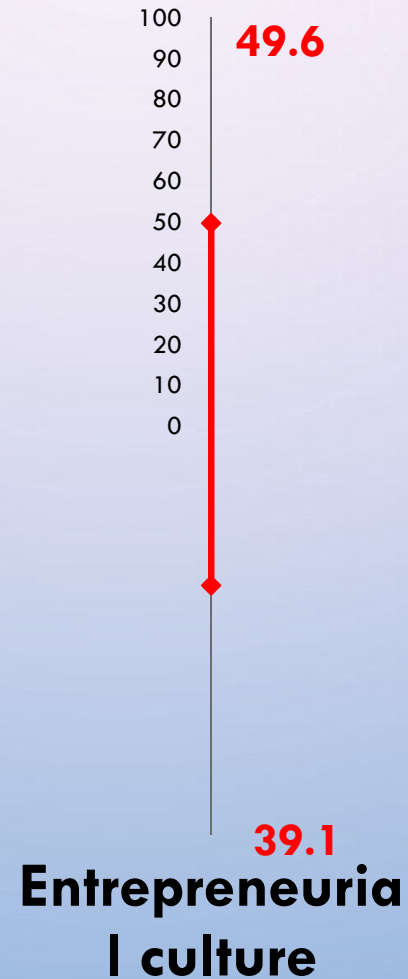
Global Competitiveness Index 2019

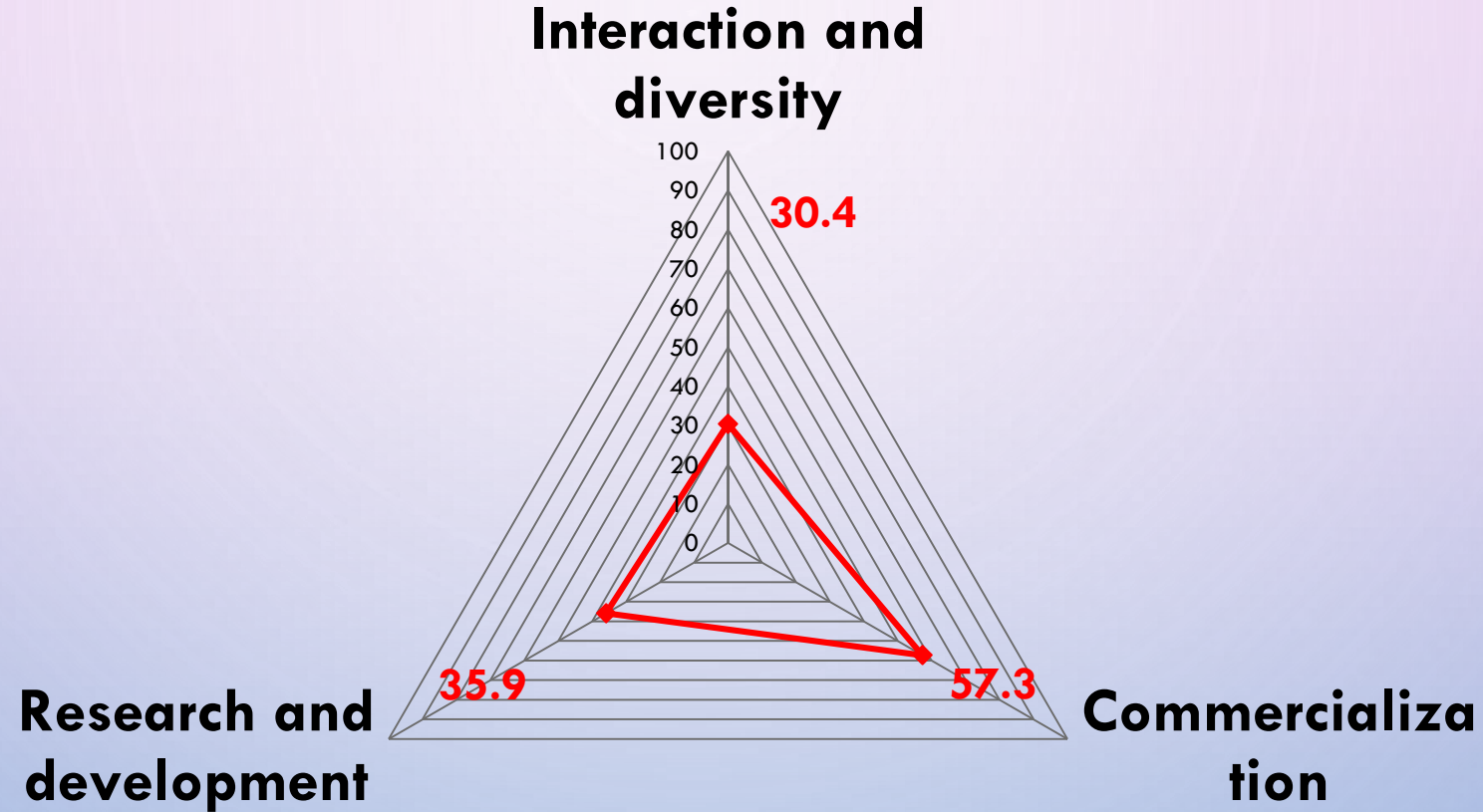
وضعیت ایران در رکن مهارت

Administrative requirements

رشد اجزاء محاسباتی شاخص بهره‌وری نیروی کار در سال ۱۳۹۷ (۲)

بخش صنعت، در سال ۱۳۹۷، ۸ درصد کاهش در ارزش افزوده را تجربه کرده و از طرفی تعداد شاغلین این بخش در این سال افزایش ۴.۹ درصدی داشته است. کاهش صورت کسر (ارزش افزوده) در کنار افزایش در مخرج کسر (تعداد شاغلین) باعث افت شدید بهره‌وری نیروی کار در این بخش در سال ۱۳۹۷ بوده است.

به عبارتی به ازای تعداد شاغلینی که به بخش اضافه شده‌اند نه تنها تولیدی صورت نگرفته، بلکه تولید سال ۱۳۹۷ نسبت به تولید ۱۳۹۶، نیز کاهش ۸ درصدی داشته است.

دوروند مهم

- میانگین نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت اقتصاد ایران در دهه منتهی به ۱۳۹۷ برابر با **منفی ۳.۷ درصد** بوده است.
- کاهش میزان تشکیل سرمایه ثابت به معنای آن است که رشد اقتصادی، تنها از طریق **افزایش بهره‌وری** امکان پذیر خواهد بود.
- نرخ رشد بهره‌وری کل عوامل تولید (بدون نفت) نیز در دوره مذکور معادل **منفی ۰.۵ درصد** بوده است.
- تداوم این شرایط به معنای **عدم امکان رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت** و افت تولید بالقوه خواهد بود.

رشد شاخص بهره‌وری سرمایه طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۷ (۲)

❖ در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال پایه ۱۳۹۰ در همه گروه‌های اقتصادی به جز ساختمان و سایر خدمات، این شاخص بهبود داشته است.

❖ در سال ۱۳۹۷، بیشترین کاهش در این شاخص مربوط به بخش‌های نفت و گاز، سایر خدمات و صنعت و بیشترین افزایش در رشد بهره‌وری سرمایه مربوط به بخش‌های ارتباطات، معدن و حمل و نقل بوده است.

❖ میانگین شاخص بهره‌وری سرمایه در کل اقتصاد در طی دوره مورد مطالعه ۰.۹- درصد بوده است.

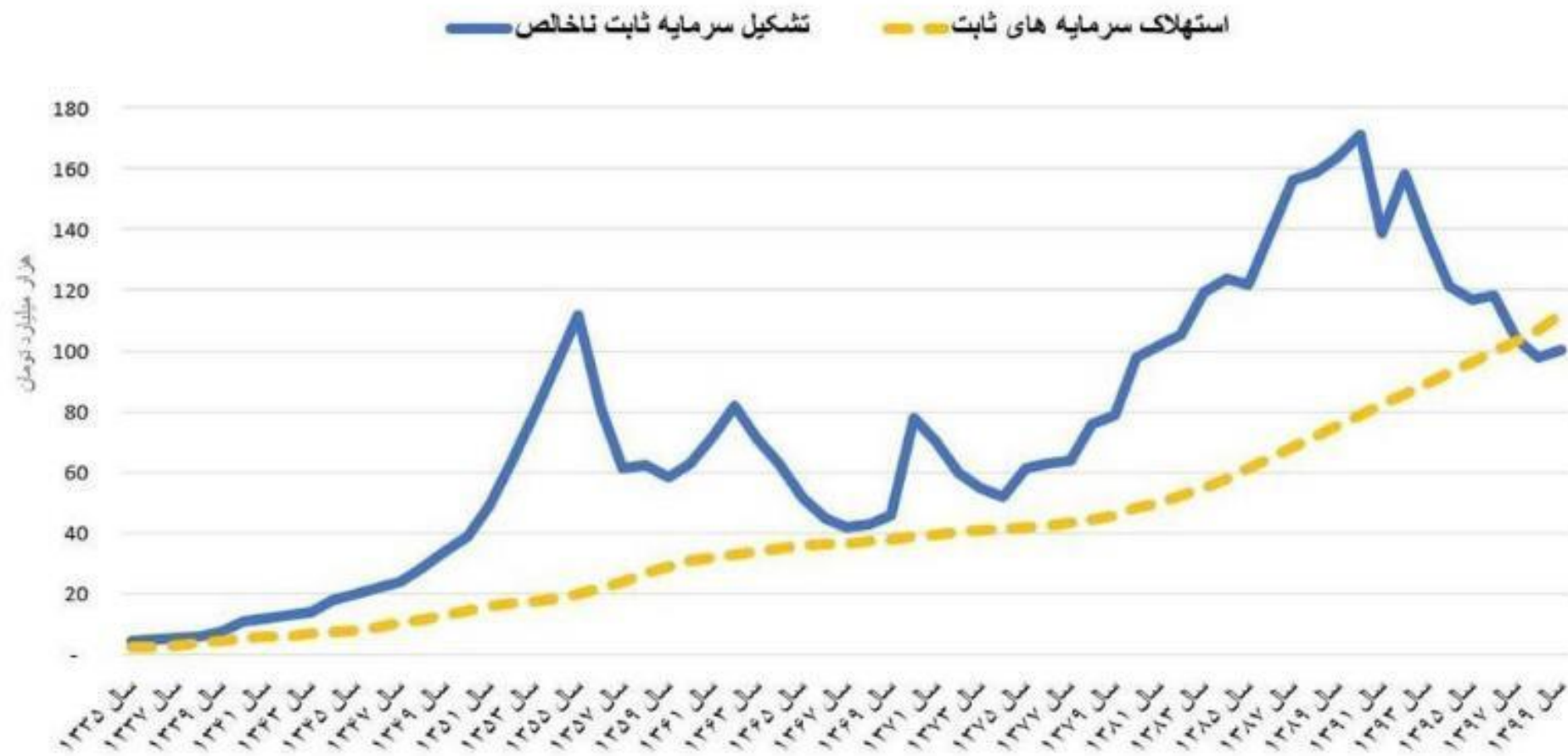
❖ بخش‌های ارتباطات و معدن به ترتیب با ۱۵ و ۴.۸ درصد بیشترین میانگین رشد شاخص بهره‌وری سرمایه را در این دوره تجربه کرده‌اند.

متوسط رشد شاخص بهره‌وری سرمایه در کل اقتصاد در دوره ۱۳۹۷-۱۳۹۲، ۰.۷ درصد بوده است

رشد اجزاء محاسباتی شاخص بهره‌وری سرمایه در سال ۱۳۹۷ (۲)

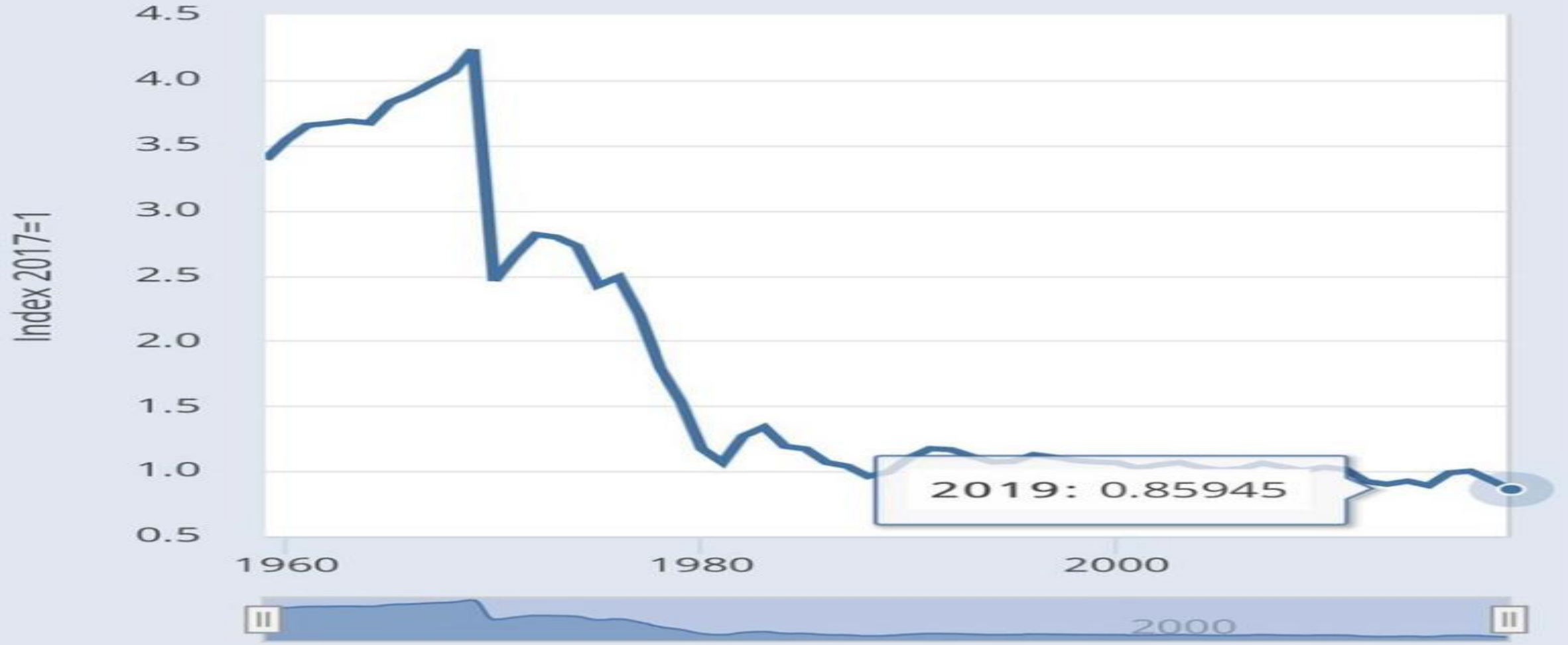
❖ در سال ۱۳۹۷ رشد موجودی سرمایه در اکثر بخش‌های اقتصادی و بویژه بخش‌های تاثیرگذار در تولید ناخالص داخلی منفی بوده است.

❖ اقتصاد ایران در آستانه عدم جایگزینی سرمایه مستهلک شده با سرمایه جدید می‌باشد. به عبارتی بر اساس روند گذشته، پیش بینی می‌شود در سال ۱۳۹۸ به اندازه سرمایه مستهلک شده، سرمایه ثابت در اقتصاد جایگزین نشود، بنابراین با توجه به اینکه عمده رشد اقتصادی کشور در حال حاضر، از طریق گسترش منابع تولید (نیروی کار و سرمایه) بوده، لذا روند نزولی در تشکیل سرمایه می‌تواند موجب کاهش فزاینده رشد اقتصادی در سال‌های آینده شود.

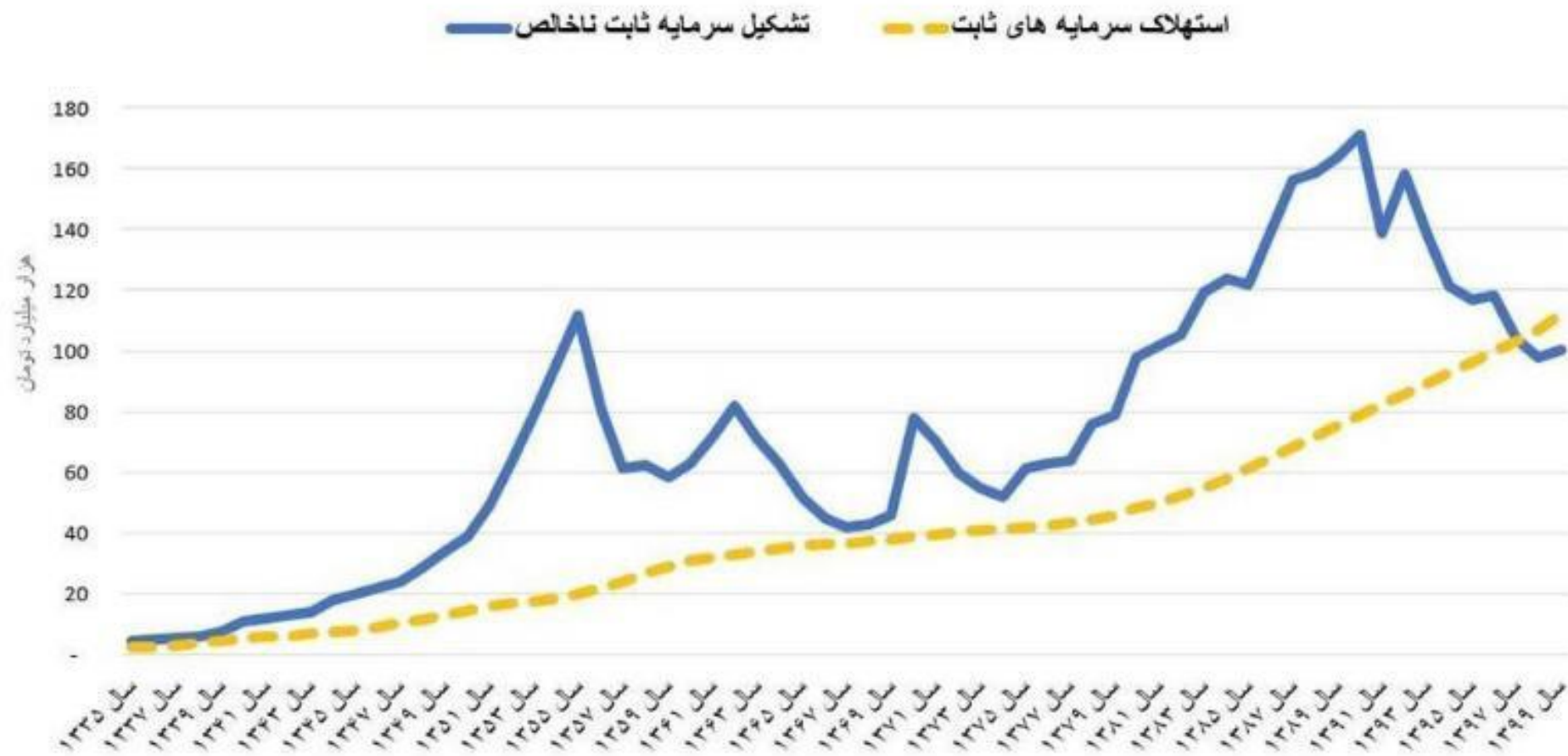
روند نرخ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در مقایسه با استهلاك

FRED — Total Factor Productivity
at Constant National
Prices for Islamic
Republic of Iran

Sources: University of Groningen; University of California, Davis

روند تغییرات بهره وری کل عوامل در ایران

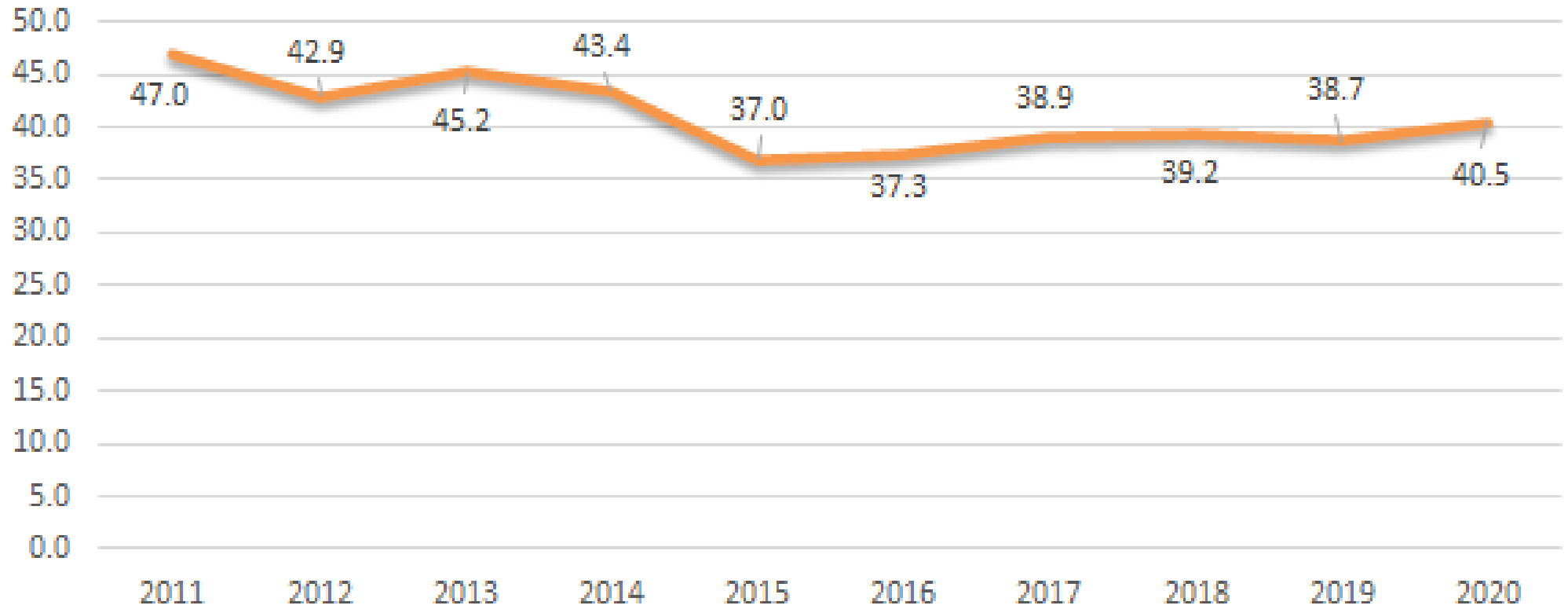

روند نرخ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در مقایسه با استهلاك

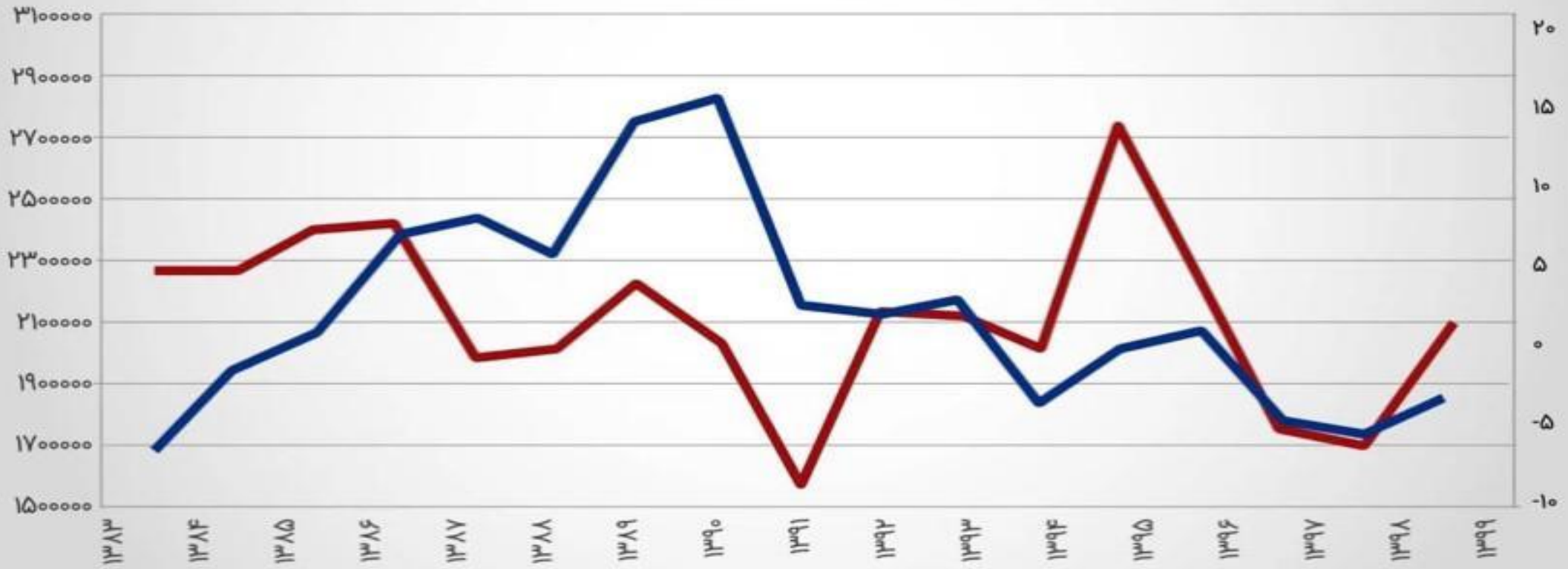

روند نرخ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در مقایسه با استهلاك

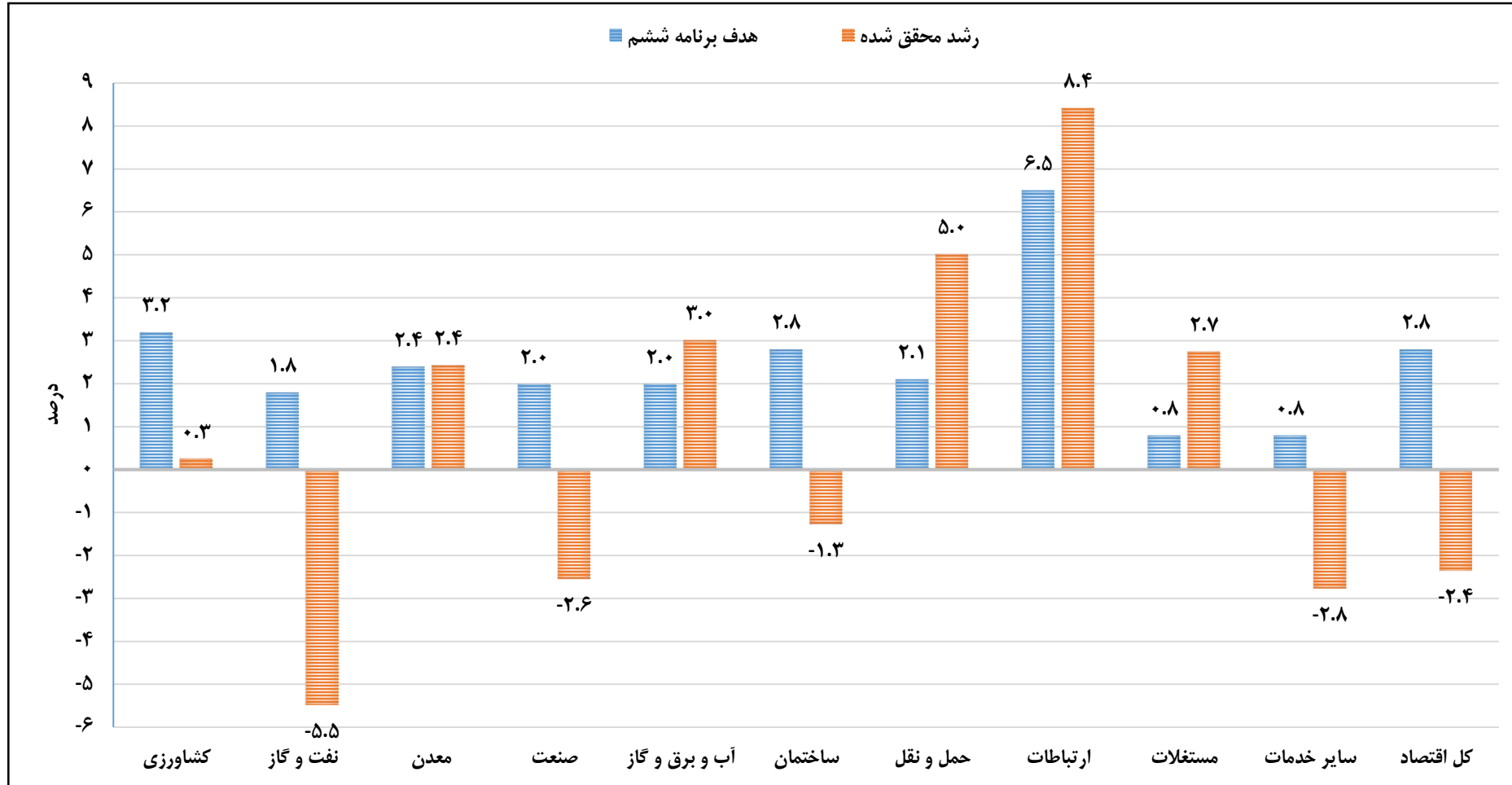
Gross domestic savings (% of GDP)

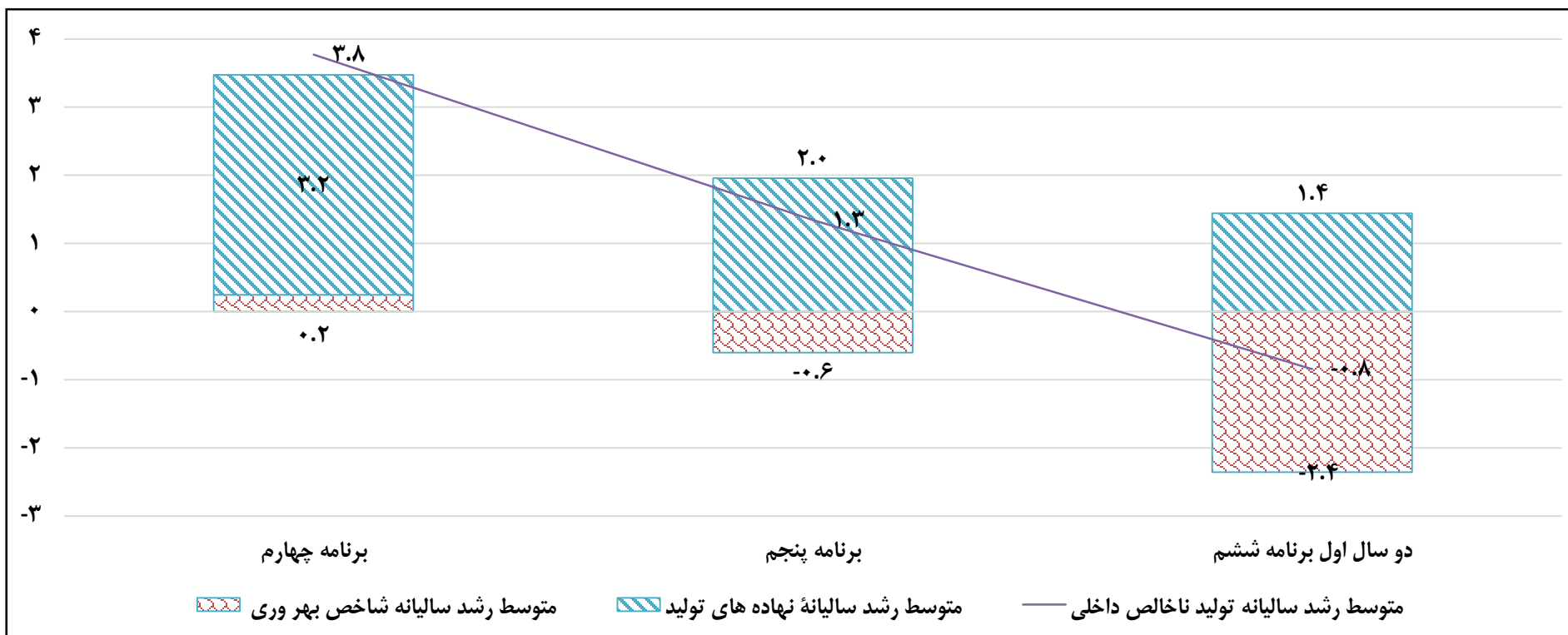
روند نسبت پس انداز از درآمد ملی

مقایسه میانگین رشد سالیانه در برنامه ششم توسعه و اهداف تعیین شده برای هر بخش

سهم بهره وری از رشد اقتصادی طی برنامه های توسعه

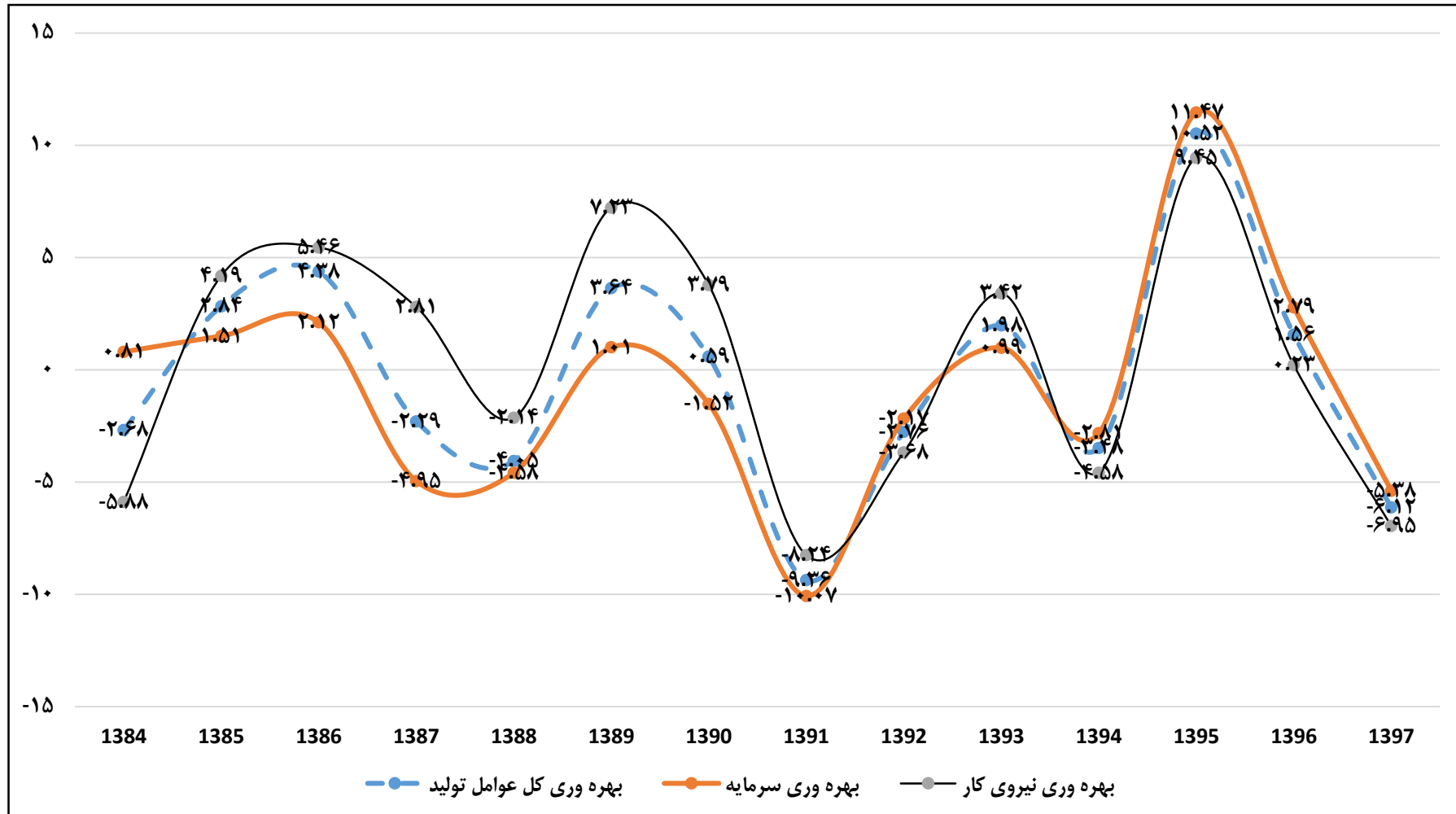

❖ متوسط رشد سالانه بهره‌وری در برنامه چهارم عددی مثبت اما ناچیز بوده است.

❖ در سال‌های برنامه پنجم و ششم توسعه میانگین رشد بهره‌وری منفی بوده، به عبارت دیگر به دلیل استفاده ناکارآمد از

منابع، بخشی از رشد اقتصادی که ناشی از رشد عوامل تولید بوده، از دست رفته است.

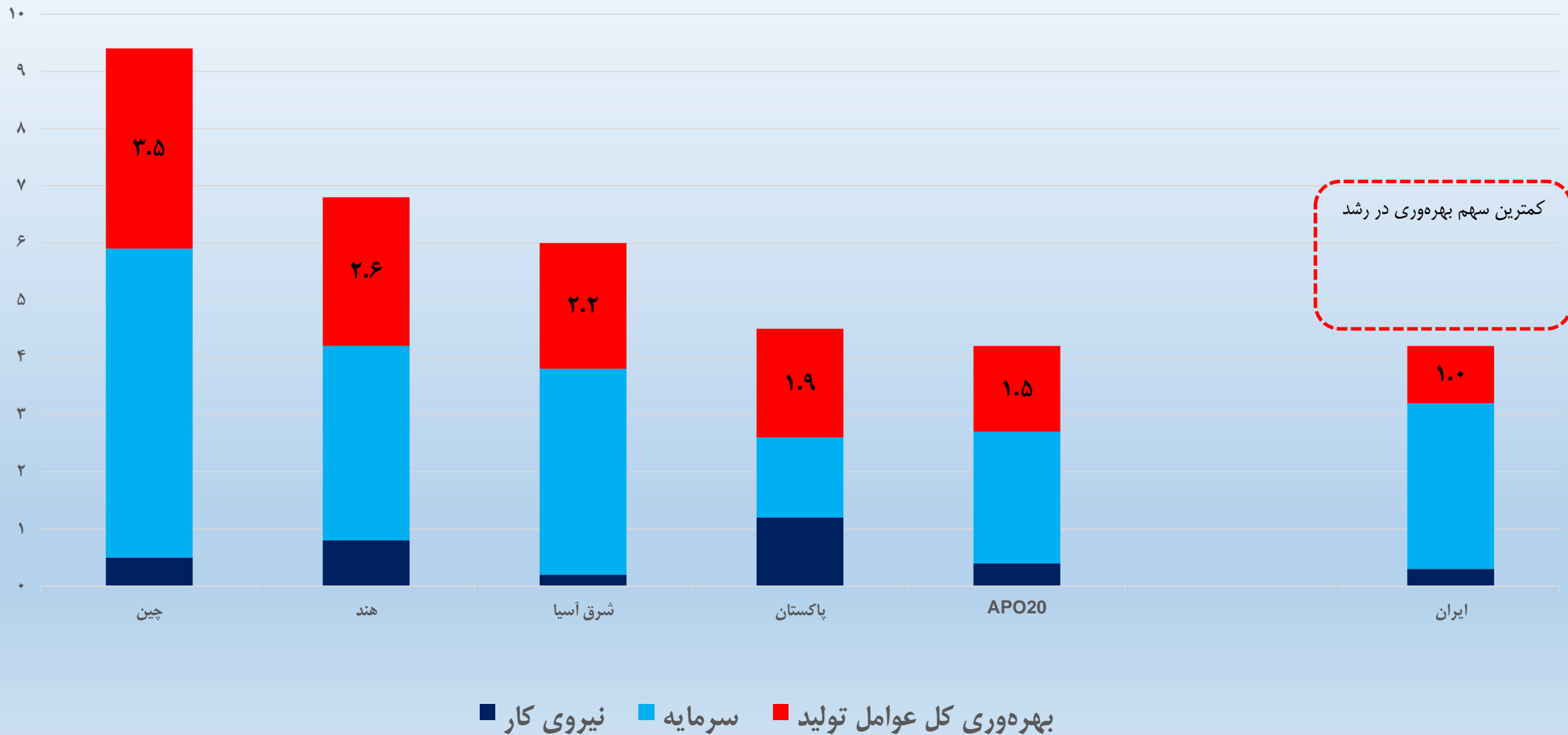
رشد شاخص های بهره وری

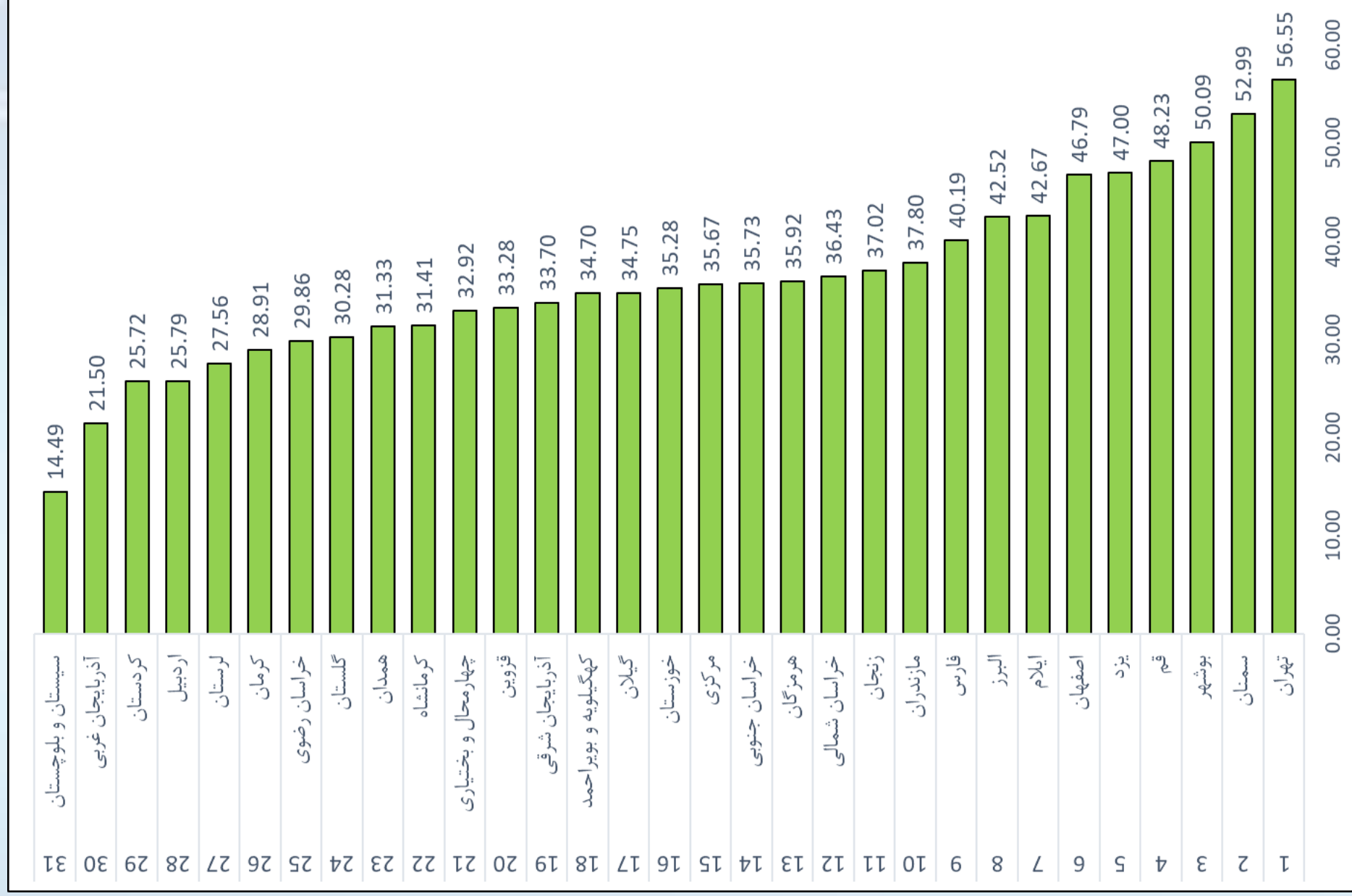
شکاف بهره‌وری نیروی کار ایران با میانگین کشورهای آسیا و اقیانوسیه (۱۳۹۶)

سهم از رشد عوامل تولید (۲۰۰۰-۲۰۱۷)

رتبه بندی استان های کشور بر اساس سطح ظرفیت نوآوری

نقشه خوشه بندی استان های کشور بر اساس سطح نوآوری

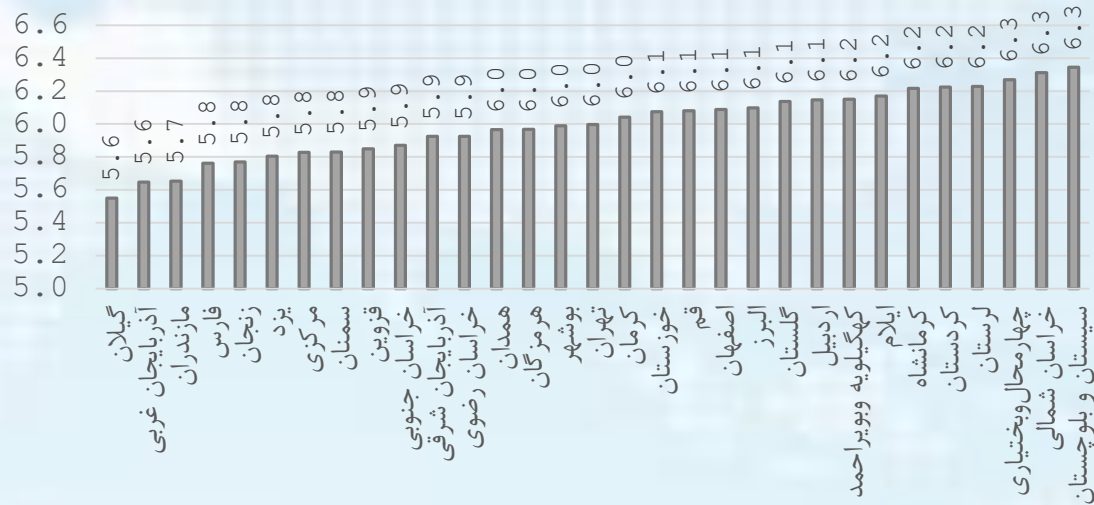
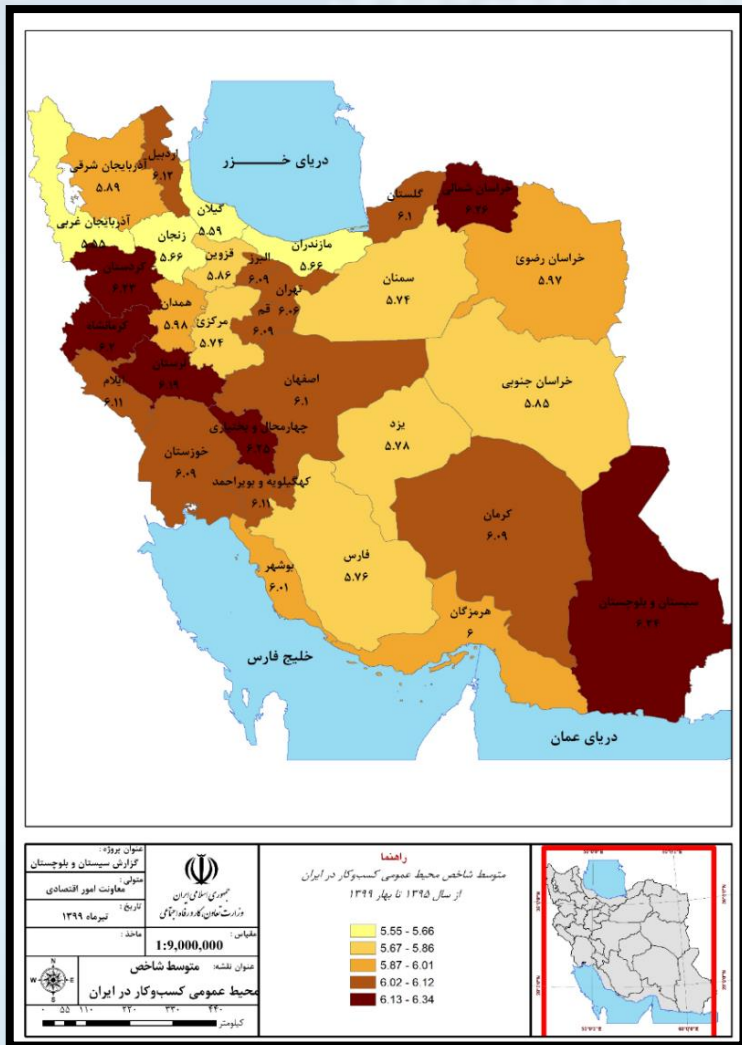

طبقه	استان ها	تعداد استان	دامنه طبقه
ظرفیت بسیار بالا	تهران، سمنان، بوشهر	۳	۵۷-۵۱
ظرفیت بالا	ایلام، البرز، قم، اصفهان، یزد	۵	۵۰-۴۲
ظرفیت متوسط	آذربایجان شرقی، گیلان، قزوین، مازندران، زنجان، مرکزی، فارس، هرمزگان، خوزستان، کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، خراسان شمالی	۱۳	۴۱-۳۲
ظرفیت کم	کرمان، خراسان رضوی، اردبیل، کردستان، گلستان، همدان، کرمانشاه، لرستان	۸	۳۱-۲۲
ظرفیت بسیار کم	آذربایجان غربی، سیستان و بلوچستان	۲	۲۲-۱۴

Doing Business Index

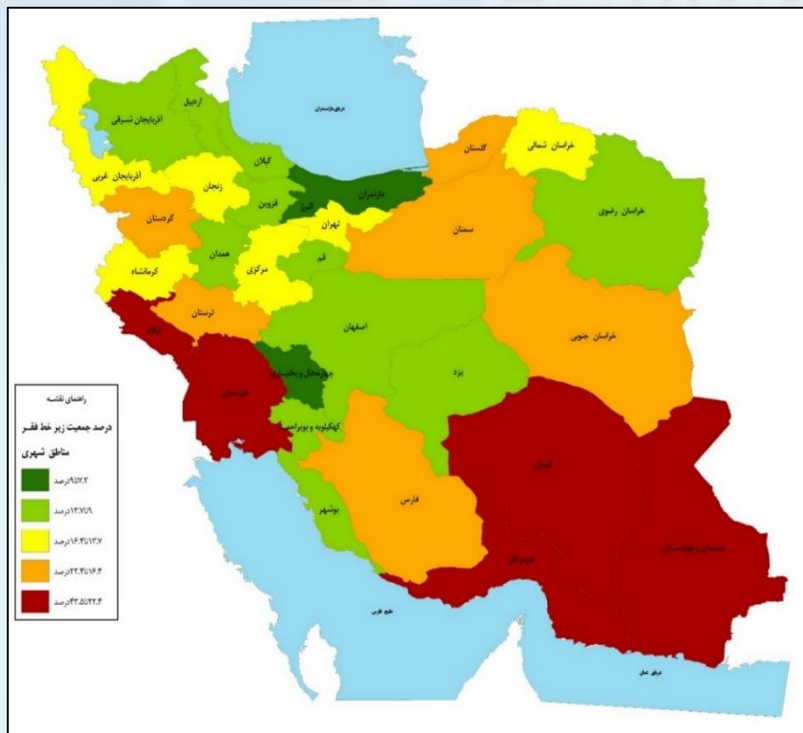
Doing Business Index. 2017-2020

Population below the poverty line

Urban Population Below the Poverty Line- 2018

IDI Index

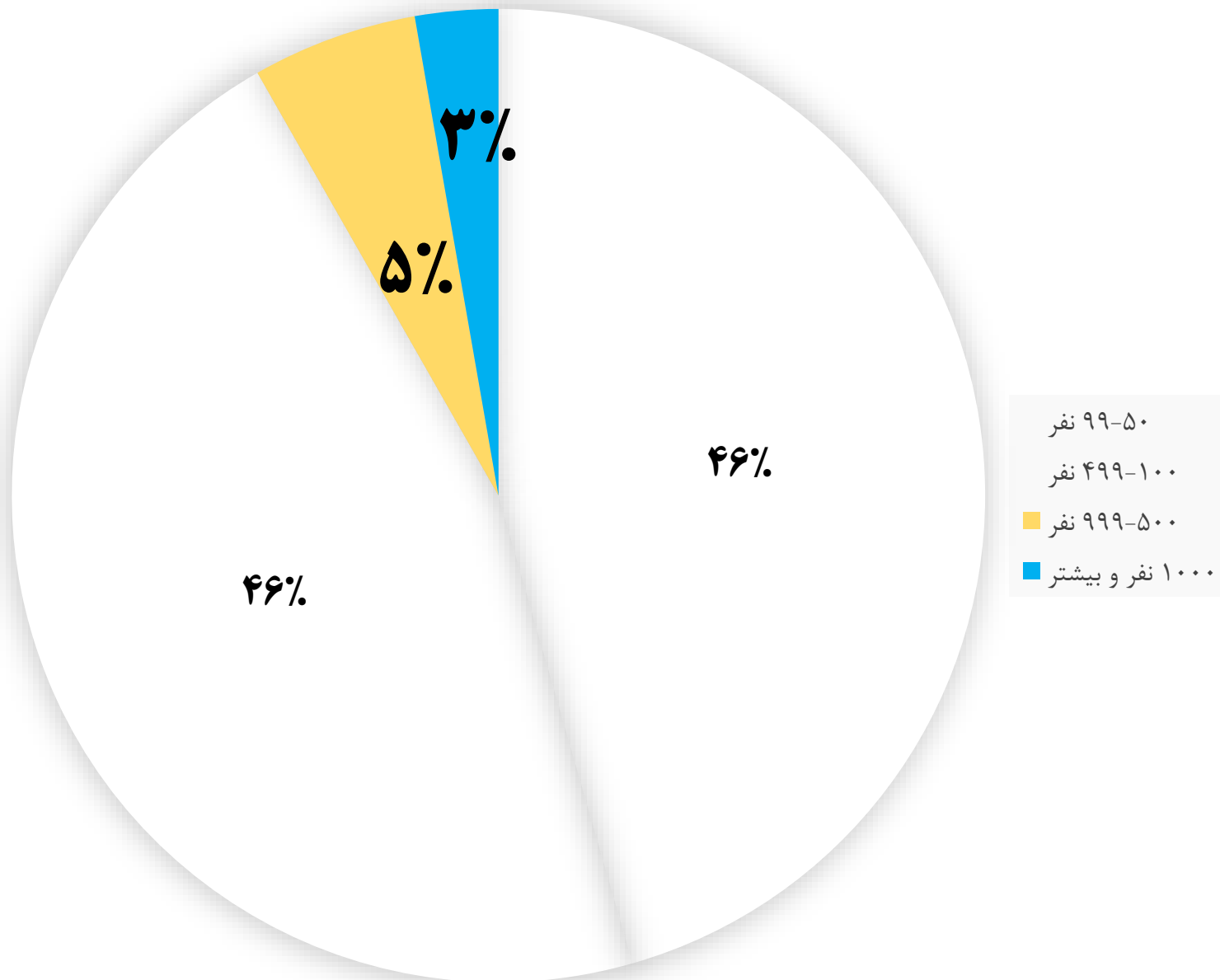

IDI index of the country's provinces- 2018

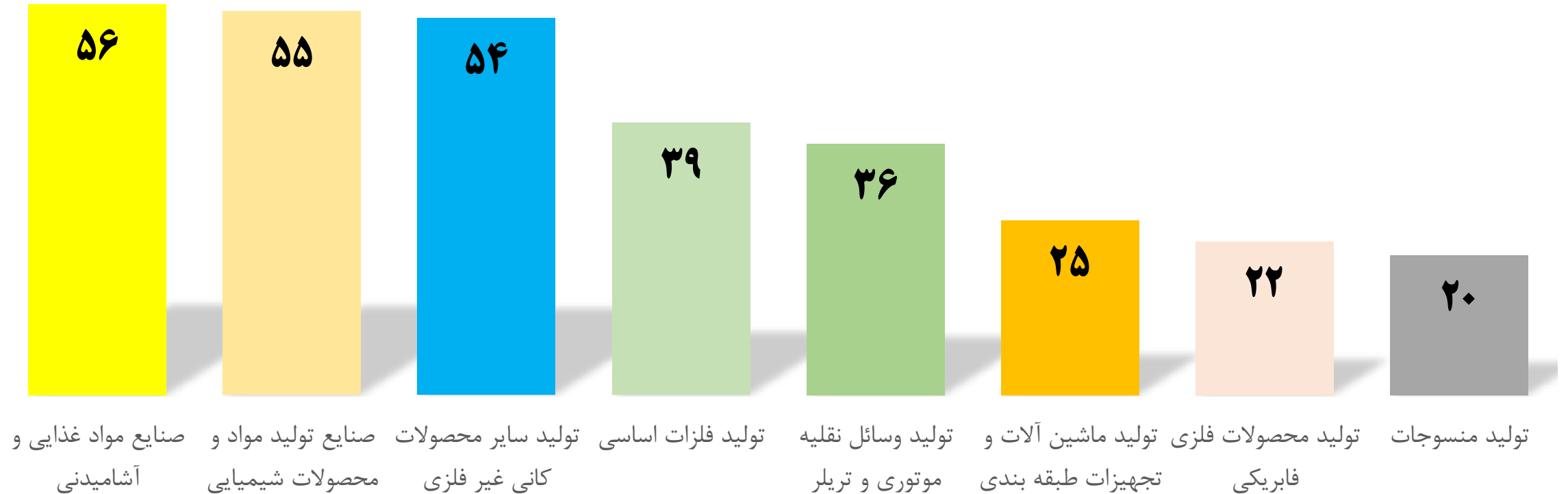
آسیب شناسی کلان بخش صنعت و معدن در ایران

فناوری پایین	توزیع فضایی ناموزون	مکان یابی نادرست	مقیاس کوچک و غیراقتصادی	فقدان استراتژی توسعه صنعتی
وابستگی شدید به صادرات نفتی	وابستگی شدید به خوراک و نهاده های رانتهی	حکمرانی صنعتی و شرکتی ضعیف	خام فروشی و فقدان تکمیل زنجیره ارزش	بهره وری پایین
اتکا شدید به تامین مالی بانکی	سطح پایین سرمایه انسانی	فقدان بازار مدیریت حرفه ای	فرسودگی ماشین آلات و نرخ پایین تشکیل سرمایه	وابستگی تامین ماشین آلات و نهاده های تولید به واردات

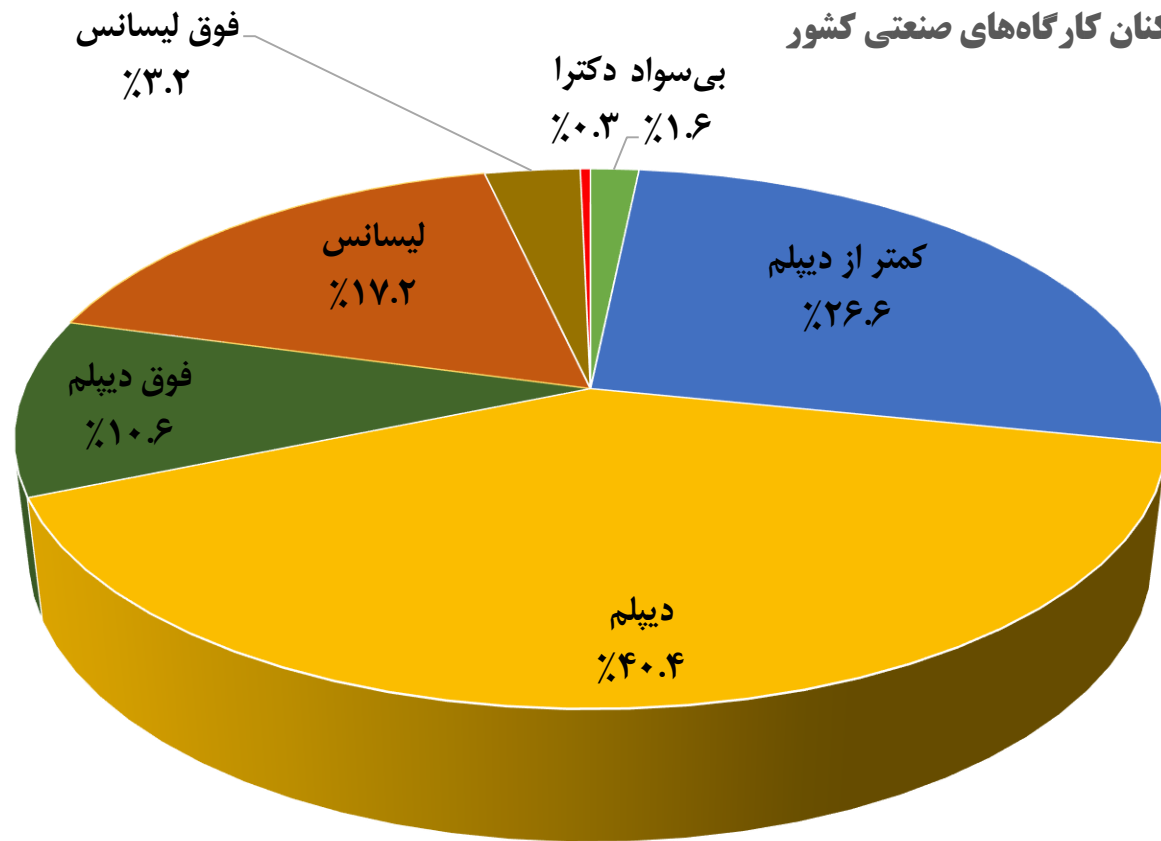

براساس نتایج آمارگیری، در مجموع ۴۸۶۰ کارگاه ۵۰ نفر کارکن و بیشتر در کشور وجود دارد که از این تعداد ۲۵۷ کارگاه بین ۵۰۰ تا ۹۹۹ و ۱۲۹ کارگاه بیش از ۱۰۰۰ نفر در کشور وجود دارد. مجموع این دو یعنی **۳۸۶ کارگاه بزرگ** در کشور وجود دارد

تعداد کارگاه‌های بزرگ به تفکیک صنعت (صنایع با بیشترین تعداد)

وضعیت سواد کارکنان کارگاه‌های صنعتی کشور

سپاس از حسن توجه شما